

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

IV обикновено Народно Събрание.

(Първа редовна сесия.)

II. ЗАСЪДАНИЕ, ПЕТЪКЪ 28 ДЕКЕМВРИЙ 1884 ГОД.

(Начало въ 2 часътъ слѣдъ пладне, подъ председателството на г-на Тр. Панова).

Председателъ: (Звъни). Засѣданието се отваря, г. Мишевъ.

Секр. Мишевъ: (Чете списъка на депутатитѣ). Ще прочита пакъ имената на отсъствающитѣ. Отсъствувать:

Георги Драгановъ, Петръ Мишайковъ, Иванъ Ивановъ, Лазаръ Дуковъ, Ив. свѣщ. Радовъ, Стефанъ Хр. Саввовъ, Василь Вълковъ, Кръсто Ниновъ, Дойчинъ Стоилковъ, Стоица Тавалички. Димитръ Кузмановъ, Станчо Х. Станевъ, Никола Шивачевъ, Георги Николовъ, Къндю Ивановъ, Атанасъ Поповъ, Каменъ Начевъ, Д. Анневъ, Кирко Вълковъ, Симеонъ Хайдудовъ, Ив. Гръковъ, Еремия Гешовъ, Гърни Гърневъ, Хр. Симидовъ, Ив. Сейновъ, Михаилъ Македонски, Цеко Вълчевъ, Константинъ Геновъ, Хр. Рахиловъ, Атанасъ Каракашъ, Моамеджи Еминъ, Филипъ Симидовъ, Тома Кърджиевъ, Тахсимъ Бей, Др. Цанковъ, Дим. Караначовъ, Дръ Черневъ, Недѣлчо Пушкарговъ, Маринъ Д. Тахчевъ, Османъ Бей, Марко Балабановъ, Мехмедъ Курбаноглу Идризоглу Ахмедъ, Илия Поповъ, Петко Славейковъ, Георги Петковъ, Петръ Николовъ, Ив. Касабовъ, Хр. Зографски, Хр. Дюкмеджиевъ Дим. Вучковъ, Цвѣтко Манчевъ, Петръ Ъорчовъ, Д. Буровъ, Хр. Велизаровъ, Хаджи Хр. Колевъ, Георги Соколовъ, Дръ Дим. Молдовъ, Петко Кънчовъ, Юрданъ П. Тодоровъ, Ив. Стамболовъ, Георги Тодоровъ, Христо Досевъ, Стефанъ Стамболовъ, М. Сарафовъ, Георги Живковъ, Константинъ Стоиловъ, Георги Балкански, Вичо Козловъ, Илия Маджаровъ.

Председателъ: (Звъни). Отъ 195 представители присѣствувать 108 души, има законното число, за да се пристъпи къмъ разгледане въпроситѣ положени на дневенъ редъ.

На дневенъ редъ е продължение разискване законопроекта за расходитѣ по М-вото на Просвѣщението, но преди да дамъ думата на г-нъ докладчика, ще помоля г-на секретаря, да прочете едно отношение отъ г-на М-ра на Финанситѣ отъ 21-й декемврий подъ No. 36,550.

Секр. Мишевъ (чете):

М-вото на Финанситѣ.

Отдѣление II.

№ 36550

София, 21 дек. 1884 г.

До г-на Председателя на IV-го Обик. Нар. Събрание.

Въ допълнение на отношението ми отъ 10 того подъ No. 35788, като Ви испращамъ заедно съ настоящето друго едно допълнително кратко изложение на преписката, постъпила по-късно въ повѣренното ми Министерство отъ Шуменски и Кюстендилски окръжи, за опрощение на разни правителствени даждии на нѣкои села въ тия два окръга, имамъ честь да Ви помоля, г-не Председателю, да внесете и него, както и по първото, на разгледане и одобрене въ Нар. Събрание прѣзъ настоящата му сесия.

Министръ: Каравеловъ.

Главенъ секретаръ: Д. Поповъ.

Началникъ на Отдѣлението: С. Караджовъ.

Н. Мановъ: Г-да представители, азъ до колкото помня, отъ М-вото на Финансите се внесе и друго отношение за опрощаване на други данъци, ний, като изслушахме отношението до колкото помня, рѣшихме да се испрати това отношение, заедно съ всичките други книжа въ бюджетарната комисия за да разгледа и докладва може ли да се опростятъ тѣзи данъци. Сжщото нѣщо трѣбва да се направи и съ сегашното отношение на г-на М-стра. Азъ предлагамъ да се испрати на бюджетарната комисия, която ще ни докладва заедно съ другото отношение.

Председателъ: Има предложение да се внесе въпросното отношение въ бюджетарната комисия. Който не приема това предложение, да си дигне ржката, никой не дига. Прието. Г-нъ докладчикъ се замолява.

Докл. Ташикмановъ: Въ миналото заседание, г-да представители, при разгледването на бюджета по М-вото на Просвѣщението, бѣхме се спрѣли на § 10-й, именно за прислугата на Соф. кл. гимназия. Сега ще продължимъ по нататъкъ. По бюджетопроекта, за прислуга при Соф. кл. гимназия сж предвидени 3600 лева; комисията е оставила сжщата сума, тъй като отъ опитъ се знае, че тази сума е отивала и миналата година.

Славковъ: Г-да представители, помня когато се разискваше въ миналото заседание за Соф. кл. гимназия, дойде дума за надзирателъ и нѣкой отъ г-да ораторитѣ говориха, че нѣмало нужда да има надзирателъ; едни отъ г-да предговорившиятъ казаха, че службата на надзирателя била проста и чиста шпионска, за това такава длъжностъ да се не предвижда и такова лице да не съществувва, а отъ друга страна пакъ тѣхна милостъ, сжщитѣ, които оборватъ да нѣма надзирателъ, възлагатъ надзирателската длъжностъ да я изпълнява учителъ, азъ не разбирамъ. (Славейковъ: не е тъй). Моля г-на Славейкова, когато говоря да ме не прекъсва и да не мисли, че ще шашардиса ораторитѣ, ако искате съ такива думи да се шашардисамъ, азъ нѣма да се шашардисамъ и ще продължавамъ. Азъ не разбирамъ г-да представители, или надзирателъ е нуженъ, или ако не е нуженъ, то тази служба не трѣба другъ да я изпълнява. (Гласове: въпроса е рѣшенъ).

Председателъ: Понеже този въпросъ е рѣшенъ, азъ нѣма да ви дамъ да продължавате по този въпросъ.

Славковъ: Той се рѣши, но нѣмаше нужното число представители, за това незаконно е рѣшенъ, азъ го считамъ за незаконно рѣшенъ, ако вий го считате за законно, азъ нѣмамъ нищо, но заявявамъ, че нѣмаше достатъчно число представители и не законно е рѣшенъ. Ако искате нека се не разисква.

Председателъ: По въпроса на надзирателя, моля ви се не можа да дамъ думата въпроса е рѣшенъ (Славковъ: азъ казвамъ че нѣмашъ законното число представители). (Шумъ). Моля ви се г-да, ако всички така говорите нѣма да дойдемъ до никое рѣшение, колкото за надзирателя този въпросъ е рѣшенъ. Сега е другъ въпросъ, които подигна г-нъ Славковъ, по него ако иска нѣкой да говори ще му дамъ думата.

Д-ръ Вачевъ: Азъ мисля че всички приехме и ми се чини че ний се вече произнесохме. Въпроса е рѣшенъ за надзирателя, тогазъ г-нъ Славковъ каза че нѣма достатъчно число представители, но до когато нѣма заявление отъ нѣкой представителъ, а се рѣши единъ въпросъ макаръ и отъ 5 души, а не се е заявило отъ нѣкой представителъ, значи имало нужното число представители; а подиръ когато се заяви, само тогава имаме право да

прочетемъ и да се удостовѣримъ да ли е достатъчно число или не. За това, азъ мисля че по този въпросъ, нѣма да се говори, а да се замине на дневения редъ. (Гласове: да се замине на дневния редъ).

Председателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори по предложението на г-на Славкова. Който не желае, да си дигне ржката. (Меншество). Значи Нар. Събрание желае да се говори по този въпросъ. Имали нѣкой да говори за прислугата? Понеже никой не желае да говори, ще дамъ на вотирание. Който не приема предвидената въ бюджетопроекта сума 3.600 лева, за прислуга при Соф. кл. Гимназия, да си дигне ржката. (Никой не дига). Прието.

Доклад. Ташикмановъ: Възнаграждение за единъ лѣкаръ при Гимназията, спорѣдъ бюджетопроекта 400 л. Комисията е оставила сжщата сума безъ измѣнение.

Председателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори по този въпросъ? Понеже нѣма никой да желае, ще дамъ на вотирание. Който не приема да се даде възнаграждение за лѣкаръ 400 л., да си дигне ржката. (Никой не дига.) Прието.

Доклад. Ташикмановъ: Писарь-секретарь единъ; въ бюджетопроекта сж предвидѣни за него 1.800 лева комисията е на мнѣние да си остане сжщата заплата.

Грънчаровъ: Азъ мисля за единъ писарь достатъчно е 1.200 лева, както сж почти всичките писари. Може да се намѣри даже единъ ученикъ съ 1.200 лева.

Доклад. Ташикмановъ: Както виждате, тукъ не е казано само писарь, а е поменато писарь-секретарь. Вижда се, че този писарь се занимава не само съ просто писарство, но изпълнява и по-голяма длъжностъ; за това е и предвидена по-голяма заплата.

Ив. Славейковъ: Азъ не бихъ се така лѣсно съгласилъ, защото отъ този писарь се иска нѣщо повече, отъ колкото отъ другитѣ писари въ М-ството. Освѣнъ това, на този писарь се предоставятъ голѣми количества пари; освѣнъ това, има и повече работа отъ обикновеннитѣ писари. За това, азъ не съмъ съгласенъ да се смали платата.

Мирски: За длъжности, за които нѣмаме приготвени хора, може да не смалваме; но за такива служби, за които винаги ще намѣримъ хора, защо да имъ даваме повече заплата. И да имъ дадемъ повече заплата, ще извършатъ пакъ сжщата длъжностъ.

М-ръ на Просвѣщението: Ще благоволи ли Нар. Събрание да остави 1.800 или 1.200 лева, то е негова воля; но да каже нѣкой, че може да бѣде ученикъ или гимназистъ, азъ ви казвамъ, че тази работа не е за ученикъ. Службата на писаря при гимназията е, както каза г-нъ Славейковъ, дѣйствително по висока, отъ колкото — на писаря въ нѣкое М-ство. Той нѣма да е простъ писарь, той изпълнява секретарска длъжностъ. Ако мислятъ нѣкои, че нѣма работа, азъ не разбирамъ. Тамъ има нѣща важни, които не могатъ да се довършватъ на единъ простъ писарь. Азъ бихъ молилъ Нар. Събрание да си остане тази сума. Има 700 и толкозъ ученика, има толкозъ работа, и простъ писарь да е, като ще стои 12 ч. да работи, не вѣрвамъ да се съгласи съ 1.200 лева, той не препиева само.

Грънчаровъ: Азъ мисля, че казаха нѣкои, че този писарь ще има много по-тѣжка работа и повече, отъ колкото другъ обикновенъ писарь. Азъ, напротивъ, мисля, че ще бѣде много по-

улѣснена работата, защото ще работи при учителитѣ, които ще съставятъ черновкитѣ и той ще преписва. На простъ обикновенъ писаръ достатъчно е 1.200 л., и 1.800 л. да му дадете, пакъ ще бѣде сѣщото лице, съ сѣщитѣ способности. Не е нужно да се даватъ повече пари, дѣто могатъ да се намѣрятъ хора съ по-малко, дѣто ще има хора да ни служатъ за по-малко. А пакъ да ви кажа друго, всѣки денъ дохождатъ да ни се молятъ за такива длѣжности.

М-ръ на Нар. Просвѣщение: Азъ пакъ ще кажа за заплатата, воля е на Нар. Събрание. Но дѣто казва г-нъ Грънчаровъ, че учителитѣ съставятъ черновкитѣ, азъ това не зная, учителитѣ да се занимаватъ въ канцеларията на гимназията. Тамъ само директора има да се занимава и ни единъ отъ ученицитѣ не трѣба да знае какво се рѣшава за тѣхъ. Азъ не зная тогава какъвъ редъ ще се държи. За това трѣба да се избере човекъ по сериозенъ; тамъ се рѣшава за поведение и за успѣхитѣ на ученицитѣ. Азъ зная, ученици се влизали ношно врѣме и се поправали бѣлѣжкитѣ си. Ако е ученикъ писаръ и да води канцелария, азъ зная какво ще стане. Азъ отъ опитъ зная за това да си остане тази заплата.

Узуновъ: Отказвамъ се.

Мирски: Азъ като спомѣнахъ гимназистъ, не разбрахъ да е ученикъ, и не искахъ да се назначи лице, което се учи. Азъ искахъ да кажа гимназистъ, който е свършилъ гимназия, каквито отиватъ при мировий сѣдия за секретари съ по-долна заплата.

М-ръ на Просвѣщението: Гимназистъ, който е свършилъ гимназия и който отива при мировий сѣдия той има надѣжда да мине по-подиръ на по-голъма длѣжностъ, а като стане писаръ той ще получава сто лева и толкозъ, нѣма за какво по-високо да се надава, ето азъ какво имахъ да кажа.

Никола Мановъ: Г-да представители! Мене ми се чини, че въпроса не заслужава толкова протакание. Азъ ще ви кажа само това, че по стария бюджетъ се е плащало 1,200 лева на писаря и за толкозъ се намира човекъ кой да служи. Да се увеличи заплатата на единъ писаръ не е толкозъ важно. За това азъ мисля, че въпроса е исчерпанъ и Нар. Събрание, ако ще да приеме 1,800 лева, или 1,200 да се вотира и да се мине на други въпросъ.

Грънчаровъ: Нѣмамъ нищо.

Предсѣдателъ: Понеже нѣма кой да желае да говори повече, ще дамъ на вотиране. Има двѣ предложения: споредъ бюджета проекта и споредъ комисията отпускатъ се 1,800 лева за писаръ-секретаръ при Софийската гимназия, а споредъ г-нъ Грънчарова — 1,200 лева. Ще дамъ най-напредъ първото предложение. Който не приема 1,800 лева, да си дигне ржката. (Болшинство). Остава второто. Който не приема 1,200 лева, да си дигне ржката. (Меншинство). Прието 1,200 лева.

Док. Ташикмановъ: Петропавловска духовна семинария отъ 1-й януарий до 1-й септемврий. Споредъ бюджета-проекта предвиденъ е единъ директоръ съ заплата 5,400 лева; първостепенни учители четирма по 4,560; второстепенни учители четирма по 3,600 лева; третостепененъ учителъ единъ съ заплата 3,000 лева, писаръ 1,800 лева, и за прислуга 1,320 лева. Както виждате г-да представители, въ бюджета проекта стои Петропавловска духовна семинария отъ 1-й януарий до 1-й септемврий. М-ството е предвидѣло да оничтожи тази семинария по-напредъ,

по извѣстни свои съображения. Но когато се разгледваше бюджетъ проекта въ комисията, Министерътъ внесе предложение да си остане тази семинария пакъ; и комисията слѣдъ като обсъди въпроса, намѣри уважителни предложенията на г-на М-ра и се съгласи да остане и за напредъ Петропавловската духовна семинария. За да се приеме предложението на М-ството спомогна и това обстоятелство, че се намира за не възможно за сега да се прибавятъ два класса при Търновската мъжка гимназия, (както било предлагано), които да замѣстятъ духовната семинария, тъй като отъ тази гимназия още не сж наченѣли да излизатъ ученици отъ 7-й кл., подготовени за специалнитѣ классове. Тѣй щото, комисията е на мнѣние, като се съгласява съ предложението на г-на М-ра, да си остане Петропавловската духовна семинария, да зачеркне припоставеното заглавие; «отъ 1-й януарий до 1-й септемврий»; а просто и ясно да се каже: Петропавловска духовна семинария

М-ръ на Просвѣщението: Както каза г-нъ докладчикъ, наистина, азъ внесохъ послѣ предложение за да си остане, и считамъ за нужно да кажъ нѣколко думи за обяснение. Вие помните г-да представители, че въ едно отъ по-предшнитѣ засѣдания г-нъ М-ръ Президентъ каза, че трѣба да се уредятъ мѣнастиритѣ, но сега дохожда, че за да се уредятъ приходитѣ на мѣнастиритѣ трѣба да се състави именно комисия, и то като се земе съгласието на черковата на вишето духовенство, и при това да се състави законъ за да се рѣши тѣзи работа. И като мислехме, че въ таково кратко врѣме, ще може да се уреди всичко, за това именно азъ казахъ въ законопроекта до 1-й септемврий, но понеже не може да стане такъвъ законопроектъ, за това азъ предлагамъ пакъ въ комисията за да си остане Петропавловската духовна семинария дорде се уреди този въпросъ. И понеже въ Търновската гимназия нѣма още 7 класса, тя не отговаря още на нуждата, за това да се отхвърли «отъ 1-й януарий до 1-й септемврий». А да говоря че е нужно духовното образование, нѣма нужда, всѣки знае значението на духовното образование. Ето тѣзи сж обясненията, които счетохъ за нужно да дамъ.

Никифоровъ: Азъ мисля, г-да представители, че въпроса за заплатата на директоритѣ при всички учебни завѣдения е рѣшенъ. Сѣщо е рѣшенъ въпроса и за заплатата на второстепеннитѣ и трете-степеннитѣ учители, тѣй щото азъ правя предложение, и ако Народн. Събрание се съгласи, да си остане заплатата тѣй както е рѣшена, и да се не бавимъ да вотираме заплата на всѣкой единъ директоръ и за различнитѣ други учители, а да приемемъ както сме рѣшили за Софийската и другитѣ гимназии. (Гласове: Съгласни).

Предсѣдателъ: Понеже нѣма кой да говори ще дамъ на вотиране.

Доклад. Ташикмановъ: Но преди да се рѣши въпроса, азъ считамъ за нужно да явжъ, че сж станали тука само малки нѣкои измѣнения; а именно за писаръ е предвидена 1800 лева, а комисията е смалила тѣзи заплата на 1080 лева.

М-ръ на Просвѣщението: За писаръ е казано 1800 л., но това е чисто типографическа погрѣшка. 1080 лева е предвидено, а се печатало 1800, нѣ види се въ печатанието е станала тѣзи погрѣшка.

Предсѣдателъ: Значи тѣзи погрѣшка е типографическа, и нѣма какво да се говори.

Доклад. Ташикмановъ: Остава сега за заплатитѣ на учителитѣ, ректорътъ, както е рѣшено 5040 л., остави се на равно съ началниците на отдѣлението; на първо-степеннитѣ учители заплатата се опредѣли 4560 лева, второ-степеннитѣ 3600 л. и трето-степеннитѣ 3000 лева. Писарь 1080 лева, и прислуга 1320 лева.

Грънчаровъ: Желая да зная, по какви нужди новия бюджетъ увѣличава суммата за прислуга съ 600 лева, когато въ текущия бюджетъ е само 720 лева. Още мисля, не ще ли бѣде по добръ на външнитѣ учители, като живѣятъ и по ефтино да се намалятъ заплатитѣ, да не бѣде равна съ тая която получаватъ тукашнитѣ учители, гдѣто живота е по скъпъ отъ колкото външнитѣ. Въ такъвъ случай, азъ мисля, ако се съгласи Народното Сѣбрание да се намалятъ платитѣ, то на ректора на гимназията да остане на 4800 лева, на I-во степеннитѣ учители 4200, на II-ро степеннитѣ 3300 и на III-то степеннитѣ 3000 лева.

М-ръ на Просвѣщението: И въ миналото засѣдание казахъ, че който бѣде ректоръ или директоръ на гимназията, послѣ първо степенъ учителъ, и т. н., изискватъ се извѣстни качества, да е свършилъ висше учебно заведение и пр. Но редко ще се съгласи нѣкой да живѣе въ Лѣсковския манастиръ. Ако има семинария, то никой нѣма да се съгласи да бѣде учителъ въ нея. Не че живота е скъпъ, той тамъ дѣйствително е ефтинъ, но да ли на такова мѣсто може да бѣде животъ?! А при това, ректора има сжщата отговорностъ, както и единъ директоръ на гимназията. За това, ако се намали платата, тогава пъкъ хичъ нѣма да се намѣрятъ личности. Най добрий учителъ, който можеше да се намѣри, тамъ нѣма да стои.

Доклад. Ташикмановъ: Искамъ да отговоря на г. Грънчарова, който пита за причинитѣ, по които се увѣличава сега бюджета съ 600 лева за прислуга. И комисията иска свѣдѣния за това, и ѝ се каза, че отъ опитъ се знаело какъ предвидѣната миналата година сума за тая цѣль е била недостатъчна, и че, тая година трѣбало да се увѣличи персонала за прислуга, а съ туй заедно и самата сума, тъй като се осѣщало нужда отъ по-голяма прислуга.

Н. Мановъ: Г-да представители! Г-нъ Грънчаровъ прави предложение да се умали заплатата както на ректора, сжщо тъй и на учителитѣ, които живѣятъ вънъ по провинциитѣ. Мене ми се чини, че не може да бѣде много основателно неговото предложение, за намаление на платитѣ, по слѣдующитѣ причини. Както каза и самъ г-нъ министръ, единъ директоръ билъ той въ Столицата или вънъ, сѣ еднакво е; отговорността тоже еднаква е. Знаемъ какво трѣба да притѣжава единъ директоръ билъ тукъ въ Софийската гимназия, билъ другадѣ на вънъ, като въ Ломската или Търновската, или пакъ Габровската; мене ми се струва, че тѣ не трѣба да иматъ разлика. Единъ директоръ трѣба да има по горни качества, защото ще бѣде и директоръ и учителъ. Колкото за това, гдѣто казва г-нъ Грънчаровъ, че по вънъ живота е по ефтинъ отъ колкото тукъ, на туй азъ пакъ ще му отговори едно друго нѣщо. По-вечето хора предпочитатъ Столицата отъ колкото по вънъ, макаръ тукъ живота да е по скъпъ. Гдѣто живота е по скъпъ, той е и по добръ, тамъ има и по-вече улѣснение, отъ колкото по вънъ. Ако искате да нѣма разлика по достойнство и добри качества, между директоритѣ и учителитѣ — биде тѣ тукъ или вънъ, сжщо не трѣба да правимъ и разлика въ

заплатитѣ. Както казахъ, она, който живѣе въ столицата, макаръ живота да е по скъпъ, ползува се обаче съ по добри удобства, а другитѣ по вънъ стоятъ въ по тѣсенъ кръгъ на живота. Щомъ се намали заплатата, тогава всички пакъ ще да искатъ тукъ да додѣтъ, и за по вънъ не ще се намѣрятъ учители. На основание на тия съображения, мисля, не трѣба да се прави разлика въ заплатитѣ.

М-ръ Каролевъ: За допълнение къмъ думитѣ на г. Манова ще кажъ и туй, че който учителъ иска да бѣде учителъ, какъвто трѣба да се разбира, то той постоянно трѣба да слѣди за науката, и да знае — какъ се тя развива. Въ туй отношение, учителътъ въ София има удобствата, а по вънъ това не може да се намѣри. За да слѣди единъ учителъ наукитѣ, трѣба да купува книги, учебни пособия, които по вънъ ги нѣма въ библиотеката, а е длъженъ да ги купува отъ свои пари, когато тукашнитѣ за всички тия намиратъ улѣснение въ библиотеката. И туй трѣба да се вземе въ внимание, когато се говори за намалението заплатитѣ на учителитѣ по вънъ.

Хр. П. Никифоровъ: Азъ мисля, г-да представители, и самъ г-нъ Грънчаровъ ще признае, че неговото предложение не бѣше, тъй да кажа, умѣстно. Както не правимъ разлика въ заплатитѣ на чиновницитѣ, които служатъ тукъ или по вънъ, сжщо тъй не можемъ да правимъ разлика въ заплатитѣ и на учителитѣ. За учителитѣ още по-вече трѣба да се вземе въ сериозно внимание и уважение туй, което г-нъ м-ра каза, че ония въ столицата намиратъ по голѣми удобства да могатъ да слѣдятъ развитието на наукитѣ, а пакъ другитѣ по вънъ тия удобства нѣматъ, и ако искатъ да слѣдятъ наукитѣ, трѣба да се снабдяватъ съ книги на свои разноски. И по напредъ стана предложение за прекратяване дебатитѣ, само както бюрото, тъй и Нар. Сѣбрание да се съгласятъ, да се прекратятъ дебатитѣ, за да не губимъ време на праздно.

Ив. Славейковъ: Тоже ще моля Нар. Сѣбрание да не прави разлика между учителитѣ, които живѣятъ въ столицата и ония по вънъ. Причинитѣ за това не трѣба да се казватъ, защото тѣ сж вече твърдѣ ясно изложихъ отъ г-на Манова и г-на м-тра на Просвѣщението. Изобщо ще кажъ само това, че най-послѣ тия плати, които сж предвидени тукъ, отъ четири години не сж били измѣнявани. Не ще бѣде толкозъ добръ, слѣдователно, да вземемъ ние сега да ги намаляваме. Освѣнъ туй, учителитѣ не сж като други чиновници, които да глѣдатъ само текущи работи, но тѣ, както се каза, сж длъжни да слѣдятъ и за науката, да се запознаватъ съ новитѣ открития, изслѣдвания и методи, които постоянно вървятъ напредъ. За това, азъ напълно поддържамъ мнѣнието на г-на Манова, и мисля Нар. Сѣбрание да не намалява платитѣ, но да ги остави сжщитѣ. Като мисля, че въпросътъ е освѣтленъ, предлагамъ да се прекратятъ дебатитѣ.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли Нар. Сѣбрание да се продължатъ разискванията? (Не желае). Който желае, да си вдигне ржката. (Меншество). Ще се вотира. По първо предложението отъ страна на комисията, именно да се отхвърли отъ 1-й Януария до 1-й Септемврия, и г-нъ м-стра отгѣгли предложението си, така щото нѣма да се вотира. Минаваме по-нататъкъ. Има предложение отъ комисията, съгласно съ мнѣнието на г. м-стра, именно платата на ректора да остане 5040 лева. Има поправка въ плата на писаря, която е въ слѣдствие на типографическа погрѣшка, намѣсто

1080, е показана 1800 лева. Послѣ има предложение отъ г-на Грънчарова, на ректора платата да бѣде 4.800 л.; на I-во-степеннитѣ учители по 4.200 л.; на II-ро-степеннитѣ, по 3.300 л.; и на III-то-степеннитѣ по 3.000 лева.

Ще се вотира най-напредъ, както стои въ бюджета, и както се прочете отъ г-на докладчика.

Който не приема заплатитѣ на Петро-Павловската Духовна Семинария, съ изличение «отъ 1-й Януария до 1-й Септемврия 1885 год.», тъй както се прочетохъ отъ г-на докладчика, да си вдигне ръката. (Менишество). Значи приематъ се заплатитѣ, тъй както комисията ги е приела.

Докл. Ташикмановъ (чете):

Габровска Реална Гимназия.

Директоръ	1	съ годишна	заплата	5.400	лева.
I-во-степенни учители	6	«	«	4.560	«
II-ро «	7	«	«	3.600	«
III-то «	5	«	«	3.000	«
Учителъ за гимнастика	1	«	«	1.440	«
Надзирателъ	1	«	«	3.000	«
Писаръ	1	«	«	1.800	«
Прислуга всичко	«	«	«	2.400	«
Възнаграждение за лѣкаръ	«	«	«	400	«

Тукъ първо, длъженъ съмъ да явѣя на Н. Събрание, че тоя бюджетъ е увеличенъ отъ минало-годишния съ единъ I-во ст. учителъ, 2-ма II-ро степ. и единъ надзирателъ; а намаленъ е съ единъ III-то степ. учителъ. Заплатата на писаря, както и прислугата, сж увеличени съ по 600 лева.

Комисията и тукъ направи измѣнения на заплатитѣ, и то само въ заплатата на директора отъ 5.400 на 5.040 лева. На писаря е предвидена сума 1.800 лева; комисията намѣри за по-добръ да се намали на 1.200 лева. Длъжността на надзирателъ се унищожава, съгласно съ рѣшението на Народното Събрание и за другитѣ гимназии. За прислуга си остава сжщата сума. И тъй, както видите, г-да представители, измѣненията сж само въ заплатитѣ: на директора и писаря.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори . . . Г-нъ Балчо Пасковъ има думата.

К. Пасковъ: Мене ми се струва, г-да представители, че заплатата на писаря при Петро-Павловската Духовна Семинария се намали на 1080 лева, козто се и прие преди малко; азъ мисля, че и тукъ за тоя писаръ тоже трѣба да остане толкозъ, а не 1200, както ни се предлага отъ комисията. Трѣба да бѣдемъ послѣдователни въ рѣшенията си.

М-ръ на Просвѣщението: Когато се опредѣли платата на писаря, вземало се е предъ видъ, г-да представители, числото на ученицитѣ. Въ Софийската гимназия има 716 ученици, въ Габровската 635, или и 25, тъй нѣкакъ; пакъ въ Петро Павловската, както и въ другитѣ по на половина. Предъ видъ, че има по малко ученици, то и писарьтъ има по малко работа, това разбира се, а за това и по малко плата се предвижда. Понеже на писаря въ Софийската гимназия се приехъ 1.200 л., а пакъ има повече работа, разбира се, сжщо трѣба да се приеме и за писаря въ Габровската гимназия, гдѣто има повече работа; не трѣба, мисля, да правимъ разлика.

Ив. Славейковъ: Слѣдъ обясненията на г-на министра, отказвамъ се.

Докл. Ташикмановъ: Това искахъ и азъ да кажа, че тукъ е опредѣлена на равно платата, на писаритѣ въ Софийската и Габровска гимназии, защото иматъ повече работа, отъ колкото въ другитѣ гимназии.

Предсѣдателъ: Понеже нѣма никой да говори, ще дамъ на вотирание.

Който не приема предвидена въ бюджетопроекта плата за Габровската Реална Гимназия, заедно съ измѣненията на комисията, които се прочетохъ отъ г-на Докладчика, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докладч. Ташикмановъ: (Чете).

Ломска Реална Гимназия.

Директоръ	1 год.	плата	5,400
Първостепенни учители	4 «	«	4,560
Второстепенни	8 «	«	3,600
Третостепенни	2 «	«	3,000
Учителъ за гимнастика	1 «	«	1,200
Писаръ	1 «	«	1,200
Прислуга	«	«	1,220
Възнаграждение за лѣкаръ	1 «	«	400

Комисията не е направила по този параграфъ никакви повече измѣнения, освѣнъ въ заплатата на директора, като я е смалила отъ 5,400 на 5,040 лева, спорѣдъ както се вече прие и за другитѣ директори.

Предсѣдателъ: Жели ли нѣкой да говори? (Нѣ) Ще се вотира.

Който не приема заплатитѣ, тъй както се прочетохъ отъ г-на Докладчика, съ измѣнението на комисията въ платата на директора, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докладчикъ Ташикмановъ: (Чете).

Варненска Реална гимназия.

1 Директоръ	1 год.	плата	5,400
Първостепенни учители	4 «	«	4,560
Второстепенни	3 «	«	3,600
Третостепенни учители	3 «	«	3,000
Учителъ за гимнастика	1 «	«	1,200
Писаръ	1 «	«	1,200
Прислуга	«	«	1,320
Възнаграждение за лѣкаръ	1 «	«	400

Комисията и тука не е направила други измѣнения, освѣнъ въ заплатата на директора като я е оставила на равнѣ съ другитѣ т. е. 5,040 лева.

Софийска Дѣвическа Гимназия и образцово първоначално училище.

Директоръ	1 год.	плата	4,560
Първостепенни учители	4 «	«	4,560
Второстепенни «	3 «	«	3,600
Третостепенни «	3 «	«	3,000
Учителъ за образц. училище отъ 1 Януар. до 1 Септем. 1885 г.	} 3 2,400		
Писаръ	1 «	«	1,200
Прислуга	1 «	«	1,800

Комисията направи измѣненія само въ заплатата на директора, като я уголѣми на 5,040 лева. Мотивитѣ за това увѣличение въ тая заплата сж слѣдующитѣ:

Заплатата 4560 лева, предвидѣна по бюджета, се е давала до сега на директора на Софийската Дѣвическа Гимназия, и е била предвиждана сжщата всѣки пѣтъ отъ М-стовто въ бюжета, разбира се; но причината за дѣто до сега е сжществувала една разлика въ заплатитѣ на директоритѣ отъ двѣтѣ тия гимназии е била слѣдующата:

Директорътъ на мъжката гимназия се е изисквалъ да бѣде непременно първостепенъ учителъ, когато директорътъ на дѣв. гимназия е могълъ да бѣде II-о степенъ учителъ, като се е предполагало даже да бѣде и жена. Така щото, като се е давало едно възнаграждение върху заплатата на I-о степенния учителъ се е образувала оная заплата, която сж получавали до сега директоритѣ на мъжкитѣ гимназии. А това сжщото почти възнаграждение като се е прибавяло къмъ заплатата на II-о степенния учителъ, образувало се е именно заплатата 4,560 лева на директора на женската гимназия, която е и заплата на I-о първостепенния учителъ.

Сега обаче, когато вече кръга на тая гимназия всѣка година става по широкъ, когато сега се отваря 6 класса, може-би до година и г. министрътъ съ комисията заедно обмислихъ въпросътъ и комисията намѣри за добръ да се изравни тази заплата, съ оная на директора, на мъжката гимназия, като се предполага, че за такъвъ може да се назначи единъ мъжъ — I-во степенъ учителъ, съ висше образование, който слѣдователно трѣба да стои по високо и съ заплатата. Като се прие веднажъ отъ Народното Събрание заплатата на директора да бѣде 5,040 лева, и комисията се съгласи, щото на мѣсто 5,400 лева, и на тоя директоръ да бѣде 5,040, равно съ другитѣ.

Градинаровъ: Нѣма да говоря, г-да представители, върху заплатата на учителитѣ въ Софийската дѣвическа гимназия, но ще питамъ само г-на Министра, да ми обясни — въ учителитѣ за тая гимназия, защо не се предвижда учителка за ржкодѣлие, — и желая да каже г-нъ Министръ, дали тая длжжностъ изпълнява нѣкоя учителка отъ II-ро степеннитѣ или III-то степеннитѣ. Слѣдъ като ми отговори на това г-нъ Министръ, запазвамъ си правото да говоря.

М-ръ на Просвѣщението: Предвижда се отъ щата, който е въ бюджетопроекта, и то въобще II-ро степенна, но особено предвидена учителка нѣма, а се назначава една отъ предвиденитѣ учителки. Отъ сжщитѣ учителки се назначава една и за ржкодѣлие, а въ сжщото време и за преподавателка на уроци, — както доде.

Градинаровъ: Дѣйствително, по миналогодишния бюджетъ, въ щата сж предвидени три II-ро степенни учителки, и 5 III-ро степенни; а тази година се предвиждатъ петъ II-ро степенни, и 5, III-то степенни. Азъ не се лаская да виждамъ, че една II-ро степенна учителка, която получава 3,600 франка заплата, специално да се занимава съ ржкодѣлие, безъ да преподава уроци; и то какво ржкодѣлие преподава? — едни тантели и чоравки, какъ да се плетятъ, и за това да се плащатъ 3,600 лева! специалистка, когато можеше да се намѣри наша българка специалистка по ржкодѣлието, и съ заплата 1,200 лева, която да се занимава исклучително съ това. За това, слѣдъ обясненията на

г-на министра, азъ предлагамъ II-ро степеннитѣ учители да станатъ 4, а една да се земе за учителка по ржкодѣлието съ платата 1,200 лева.

М-ръ на Просвѣщението: За да се предвиди особена учителка за ржкодѣлие исклучително, азъ нѣмамъ нищо противъ, но

Кр. Мирский: Помните, г-да представители, че преди освобождението, главявахъ се учители за въ главни училища по 100 лири, и учителки по 50, 60 лири. Тогава бѣше много по ефтино; кои сж причинитѣ? — То е, че учителитѣ сж способни и за други работи, освѣнъ учителството. Нашитѣ жени, и преди и сега, не могатъ да бѣдѣтъ, освѣнъ пакъ учителки, и отъ тѣхъ, едва сега има тукъ тамъ нѣкои, които отиватъ по пошитѣ и телеграфитѣ да служатъ. Като исхождамъ отъ тая точка, казвамъ, че колкото по-вече има кандидати за едно дѣло, толкозъ по малка е платата. Правителството сега предлага за директоръ на мъжката гимназия 5,040 лева, а че и на дѣвическата гимназия пакъ трѣба да бѣде директоръ мъжъ и то I-во степенъ учителъ, съ 4,020 л. на II-ро степенни по 3,300 лева, на III-то степенни учители 3,000 лева, това е достатъчно. По нататъкъ да остане както е въ бюджета. Това е моето предложение, и моля да се гласува. Относително предложението на г-на Грънчарова, да се отдѣли особена учителка за ржкодѣлието, азъ не съмъ съгласенъ на това, защото и то се учи, и трѣба сжщеврѣменно тая учителка да преподава и други уроци, а не тъй както той казва, щото да има една такава учителка, която да се не задѣлжава да преподава и други уроци.

Предсѣдателъ: Моля г-на Мирский да повтори своето предложение още веднажъ.

Кр. Мирский: Предложението ми е: на директора да се плаща 5,040, на I-во степеннитѣ учители по 4,020, на II-ро степеннитѣ по 3,300, и на III-о степеннитѣ по 3,000 лева.

Градинаровъ: Нѣмамъ нищо противъ предложението на г-на Мирский, щото за заплатата на I-во степеннитѣ учители и II-ро степеннитѣ да се намали, тъй като той каза. Но когато самъ г-нъ Министра се съгласява да има отдѣлна учителка за ржкодѣлие, не зная защо да се не приеме. Нека ма нѣ застава, г-нъ Мирский, да говоря за личности, че специалистка да получава 3,600 лева, като преподава само ржкодѣлие, това го знае, и ако иска, г-нъ Мирский, да говоря за личности. Но азъ настоявамъ да има учителка специално за ржкодѣлието.

М-ръ на Просвѣщението: Г-нъ Мирский е съгласенъ въ всѣка заплата за директоритѣ, както и на другитѣ учители отъ мъжкитѣ училища, но иска да се намалятъ заплатитѣ на ония отъ женскитѣ гимназии. Види се, той предполага, че само една учителка ще бѣде, а не и учители. На противъ, азъ предполагамъ за I-во степенни трѣба учителъ който е свършилъ висше образование. Но трѣба да се дава много сериозно образование на нашитѣ бѣдѣщи жени и майки. Тамъ трѣбать хора способни, които разбиратъ. Ако се намалятъ заплатитѣ, то и учителки I-во степенни не ще да се намѣрятъ, такива жени нѣма, а пакъ мъже не приематъ съ такава заплата. И наистина, жени има, но само които сж свършили една гимназия; висше заведение, университетъ да сж свършили нѣма; за това, предполага се да се назначатъ учители въ дѣвическата гимназия. За да стане нѣщо по сериозно съ образованието на дѣвицитѣ, като сж само двѣ гимназии въ

цѣлото Княжество, за това, азъ моля Нар. Събрание да не намалява платитѣ на тѣхъ.

П. Славковъ: Г-нъ Мирский, г-да представители, мисли, че първостепеннитѣ учители сж жени. На противъ, азъ до колкото зная, сж все мъже, и не зная — дали азъ или той е излъганъ. Но това като оставимъ на страна, ще обърна вниманието на г-на М-ра на Просвѣщението, щото въ едно колигиално учреждение за напредъ да се не държатъ мъже и жени на едно. Да взема примѣръ себѣ си; ако моята жена е учителка и направи не редовностъ, какъ ще рапортиратъ за нея! Желателно би било, — не искамъ пространно да говоря, нѣка самъ г-нъ Министра да се усѣти. Колкото за предложението на г-на Грънчаровъ, че за такава учителка по ржкодѣлието ако дадемъ 3,600 лева, нѣка ги даваме, защото, както много пѣти казахъ, — не трѣба на брашното да се скѣпимъ, а на трицитѣ да бждемъ ефтини. Когато момичето се учи да прави само тантели и да шие копчета на ризи, туй, което даже и селенката знае, — чунки маслахатъ било и то, — а че и за това да плащаме пакъ по 3,600 лева? Азъ мисля че най-желателно е да глѣдаме на работата отъ точка зрѣние на същественната полза, както, между другото каза г-нъ Грънчаровъ, че минало-годишния бюджетъ проектъ е предвиждалъ само три учителки, а пакъ сега петь, т. е. увеличени сж съ двѣ, и искамъ да вѣрвамъ, че въ туй число влиза и тая за ржкодѣлие. Като е тѣй, нека се опредѣли именно, че е за ржкодѣлие, и такава може да се намѣри винаги съ 1,500 лева. Въ това отношение съмъ съгласенъ съ г-на Грънчарова, и предлагамъ да се прекратятъ дебатитѣ.

М-ръ на Просвѣщението: Тукъ гдѣто е предвидена една учителка по-вече е за това, защото, като правителството желае да направи гимназията да бжде на положението си, за бждѣщата година предвижда да се отвори и 6 класъ; а до сега е имало само 5 класа. Пакъ въ насъ дѣвическитѣ гимназии сж съ по 5 класа, и не могатъ да отговарятъ на нуждитѣ, които ние имаме отъ тѣхъ. За това именно М-стерство е турено въ намерение да отвори и 6 класъ, и предвижда по-вече персоналъ. Всички предвидени учителки, може би, нѣма да се назначатъ; ще видимъ тогава, споредъ както стана нужно. Ето защо е предвидена по-вече едната учителка.

Грънчаровъ: (Гласове: Стана предложение за прекратяване дебатитѣ). По бюджетъ-проекта за миналата година въ Софийската дѣвическа гимназия е имало една първостепенна и три второстепенни учителки. Сега, въ настоящия бюджетъ се предвижда още една по-вече първостепенна, двѣ второстепенни по-вече, три третостепенни сжщо. Разбирамъ, че една първостепенна, по обясненията на г-на М-ра, трѣба да има по-вече. Но да се уголѣмява числото на второстепеннитѣ, както каза г-нъ М-ра, нѣма нужда, макаръ и да се отвори новъ класъ отъ идущата година. Като се предвижда една първостепенна по-вече, то II-ро степенитѣ отъ 3 на 5 да се показватъ, не намирамъ за нужно, и азъ предлагамъ: на мѣсто 5 II-ро степени, да останатъ 4, и, на мѣсто три III-то степени, да бждатъ 5. — По тоя начинъ, и да се отвори новъ 6-й класъ, ще се удовлетвори нуждата.

Относително заплатитѣ, които предлагаше г-нъ Мирский, не можъ да се съглася, на основание разясненията на г-нъ Мирский, не можъ да се съглася, че I-во степенитѣ ще бждатъ мъже, и има нужда отъ такива. Относително предложението на г-на Грънчарова,

което той поддържа да се предвиди особена учителка за ржкодѣлието, и за това да се плащатъ 3,600, даже не толкова, а и 3,000 лева да се даватъ, азъ пакъ не съмъ съгласенъ само за подобни дребни работи. Не зная даже, дали г-нъ Министра ще обърне внимание за напредъ ржкодѣлието да се не ограничава само въ едни тантели и пантофки, което е една играчка; но като бждѣщи майки, да се учатъ да кроятъ, да шиятъ, и пр. домакинство. Защото за насъ много салтанатъ не трѣба да продаватъ, а да могатъ да знаятъ нѣщо по съществена работа. Азъ мисля, че третостепенната учителка може да изпълнява и длъжността на преподавателка по ржкодѣлието, и да взема нѣкои уроци, тѣй щото, да се предвижда особена. Азъ предлагамъ да остане единъ директоръ, 2 първостепенни учителки, 4 второстепенни, и третостепенни; но съ това измѣнение, щото г-нъ М-ра да обърне внимание, — една отъ третостепеннитѣ да бжде преподавателка и на ржкодѣлието, а въ празнитѣ часове да преподава и други уроци, а платата да остане както е за третостепеннитѣ. Освѣнъ това, ще бжде най-добръ по тоя начинъ, и съ сжщитѣ расходи, отъ колкото да предвиждаме нова учителка за ржкодѣлието, и пакъ да намалимъ платата.

Не намирамъ за нужно да се намали платата на второстепеннитѣ съ 300 лева; това не е богъ-знай какъвъ голѣмъ капиталъ, когато третостепеннитѣ пакъ съ 3000 лева оставатъ, както въ другитѣ мъжки училища.

Заради това, като предлагамъ платитѣ да останжтъ сжщитѣ, да останжтъ, споредъ г-на Градинарова четворица второстепенни учителки, а отдѣлно за ржкодѣлие учителка да се не предвижда, но пакъ, както желае Народното Събрание, и мисля, че въпросътъ е обясненъ.

М-ръ Каравеловъ: Както разясни г-нъ Грънчаровъ, така именно се гледало на ржкодѣлието и азъ за това настоявахъ по-напредъ, че трѣба да има по-добръ управителъ, който трѣба да слѣди за всѣко нѣщо; тѣй щото, той иде самъ да потвърди моятѣ думи. Не се преподаватъ само тантели, но се учатъ и ризи да шиятъ, да кроятъ и т. н. т. Може би не до такъва степенъ, но по-напредъ тѣй глѣдало м-рството, и сега за това се стреми, щото хазайската частъ да научатъ дѣцата.

Докл. Ташикмановъ: Комисията е имала това предъ видъ да влезе учителка за ржкодѣлие, но не е могла да знае дали се изравнява нейния трудъ, съ труда на другитѣ учителки. Ако иска Нар. Събрание да я отдѣли отъ второстепеннитѣ учителки и да предвиди особена учителка за ржкодѣлие, комисията нѣма нищо противъ това; но въпроса относително заплатата, понеже не е разискванъ въ бюджетъ-проекта, комисията остава на Нар. Събрание, колкото намира за добръ да я опредѣли.

Ив. Славейковъ: Заплатитѣ, г-да, не трѣба да намаляваме. Трѣба да бждатъ както на учителитѣ при мъжкитѣ гимназии. Колкото за въпроса за шиене и ржкодѣлие, може да се препорѣча на г-на М-ра на Просвѣщението, щото за идущата година да нареди така, щото учителката, която ще преподава ржкодѣлие, да има и предметъ. Разумѣва се, че ако има толкова класове и отдѣления, щото една учителка за ржкодѣлие да може да се занимава само съ тази работа, тогава нѣма да ѝ се даватъ други предмети. Въ случай, че има празни часове, тогава да ѝ се даде друга работа, да ѝ се даждатъ нѣкои предметъ да преподава. А за второстепеннитѣ и третостепеннитѣ учителки да се намалява, е

неудобно. Ако често се нуждаемъ за учители въ гимназиитѣ и неможемъ да намѣримъ такива опитни и свършивши висши учебни заведенія, толкова по-малко се намиратъ жени. Напълно съмъ съгласенъ съ предложението на комисията, както и на г. Грънчарова, щото директора да бѣде 5040, а другитѣ заплати да останатъ същитѣ.

Градинаровъ: Нѣмамъ нищо и противъ това, което предлага г-нъ Славейковъ, а също и г-нъ Грънчаровъ. Азъ ако направихъ запитване къмъ г-на м-ра, направихъ го за това, защото една учителка, която получавала 3.600 лева е преподавала само ржкодѣлие безъ други предмѣти, и за това предложихъ на мѣсто 3.600 лева, да ѝ се плаща 1500. Споредъ както чухте отъ докладчика, дѣйствително комисията се научила положително, че една отъ учителкитѣ въ Соф. класическа гимназия е преподавала само ржкодѣлие. Азъ като членъ отъ тази комисия, потвърждавамъ това и дохваждамъ на първата си дума. Немога да се съглася съ г-на Грънчарова, щото преподаване на ржкодѣлие да се възложи само на една отъ третостепеннитѣ учителки, защото ако на единъ човѣкъ се плаща за извѣстенъ трудъ 3.000 лева, ако му дадемъ да работи по-вече, трѣба да му платимъ по-вече. Ако се каже: всѣка една отъ третостепеннитѣ учителки ще преподава наредъ, тогава нѣмамъ нищо противъ. Щомъ се доказва, че има нужда отъ такава учителка, азъ си оттеглямъ предложението, но предлагамъ да преподаватъ всички третостепенни учителки. На основание чл. 14 предлагамъ да се прекратятъ дебатитѣ.

Председателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се продължаватъ дебатитѣ? (Гласове: нежелаетъ). Който желаетъ, да си дигне ржката. (Меншество.) Има нѣколко предложения. Споредъ както приела комисията има разлика само въ платата на директора, като я измѣнила отъ 4.560 на 5.040 л. послѣ иде предложението на г-на Градинарова. Първото го оттегли, остава второто, което се слива съ предложението на г-на Грънчарова, щото второстепенни учителки да бѣдѣтъ 4, ржкодѣлието да се остави, споредъ г-на Грънчарова на една учителка, а споредъ г-на Градинарова на всички третостепенни учителки. Послѣ има предложение отъ г-на Мирски за намаление платитѣ на първостепеннитѣ учители отъ 4.560 на 4.200 на второстепеннитѣ отъ 3.600 на 3.300, а на третостепеннитѣ да остане 3.000. По естество най-напредъ трѣба да се положи на вотиране предложението на г-на Грънчарова, т. е. да ли да останатъ 5 или 4 второстепенни учителки.

Градинаровъ: Преди да се гласува, ще ви кажа, че комисията се съгласи съ предложението на г-на Грънчарова. Ако г-нъ М-ръ не е съгласенъ, тогава само да се вотира.

Председателъ: Г-нъ Докладчикъ може да се съгласи, но г-нъ М-ръ може да не се съгласява.

Доклад. Ташикмановъ: По този въпросъ, отъ страна на комисията немога да се произнескъ.

Председателъ: Г-нъ М-ръ се съгласява да останѣтъ 4. Тогава нѣма нужда да се вотира. Остава за заплатитѣ. Който не-приема напредъ приетитѣ отъ комисията плати за служащитѣ при Соф. дѣвическа гимназия и образцово първоначално училище, да си дигне ржката. (Меншество.) Значи приема се.

Доклад. Ташикмановъ (чете):

Търновска Дѣвическа Гимназия и Образцово първоначално училище.

1	Директоръ	4.560 — 4.560 лева.
2	Първостепенни учители	4.560 — 9.120 «
4	Второстепенни «	3.600 — 14.400 «
5	Третостепенни «	3.000 — 15.000 «
3	{ Учит. за Образц. училище отъ 1 януар. до 1 септем. 1885 г. 2.400 — 4.800 «	
1	Писаръ	1.200 — 1.200 «
	Прислуга	1.200 — 1.200 «
1	Възнаграждение за лѣкаръ	400 — 400 «

Комисията не е направила измѣнение, освѣтъ че е измѣнила платата на директота на 5.040 лева. (Приема се).

Варненска Дѣвическа Гимназия отъ 1 януарий до 1 септемврий 1885 год.

1	Директоръ	4.560 — 3.040 лева.
1	Първостепененъ учителъ	4.560 — 3.040 «
3	Второстепенни учители	3.600 — 7.200 «
3	Третостепенни «	3.000 — 6.000 «
1	Писаръ	1.080 — 720 «
	Прислуга	1.200 — 800 «
1	Възнаграждение за лѣкаръ	400 — 267 «

И тукъ комисията не е направила измѣнение, освѣтъ въ заплатата на директора като я угодими на 5.040 л. (Приема се).

Варненско III-класно Дѣвическо училище отъ 1 септемврий до 31 декемврий 1885 год.

1	Директоръ	4.560 — 1.520 лева.
2	Второстепенни учители	3.600 — 2.400 «
1	Третостепененъ учителъ	3.000 — 1.000 «
	Прислуга	600 — 200 «
1	Възнаграждение за лѣкаръ	400 — 133 «

Комисията е смалила заплатата на директора отъ 4.560 лева на 3.720 лева. Комисията, като е зела предъ видъ, че директоритѣ, които ще занимаватъ тѣзи мѣста не ще стоятъ по високо отъ третостепеннитѣ учители въ една гимназия и като имъ се даде едно възнаграждение още отъ 720 лева, достатъчно ще имъ бѣде сичката заплата 3.720 лева.

Председателъ: Моля г-на докладчика да каже да ли е съгласенъ г-нъ М-ръ.

Докладчикъ: Когато се разглеждаше това нѣмаше го г-на М-ра. Той сега е тукъ и ако обича, да се съгласи.

М-ръ Каролевъ: Азъ мисля, че било би добрѣ да се остави заплатата като на единъ първостепененъ учителъ, защото трѣба да ржководи цѣло училище. Предвидено е за второ степенни учители 3600 за третостепенни 3.000 лева. Тукъ, г-да, името му е директоръ, а платата му е като на единъ първостепененъ учителъ.

Ник. Влаевъ: Тѣй като по бюджетно-проекта се гласува за Варненската дѣвическа гимназия единъ кредитъ, а сега и за Варненското трикласно училище, то моля г-на М-ра да ми обясни, това Варненското трикласно училище народно ли е, или правилствено е?

М-ръ Каролевъ: Трикласното Варненско училище, което се предвижда, е дѣйствително правителствено, това е на мѣсто

гимназия, защото гимназията, ще съществува до 1-й септемврий. Гимназията е отъ 5 класса; но понеже се видѣ, че нѣма ученички, за това се предвидѣ да съществува до 1-й септемврий, а отъ 1-й септемврий нататѣкъ остава 3-классно училище, разбира се правителствено.

Ник. Влаевъ: Нѣмамъ нищо.

Д-ръ Вачевъ: Г-да! Не съмъ съгласенъ съ г-на М-ра, директора да бѣде първостепененъ учителъ, защото директора на едно триклассно училище може да бѣде такъвъ, който е свършилъ средно училище. Следователно такъвъ може да бѣде, който може да се назначава като второстепененъ учителъ. Като се придаде за възнаграждение, като на директоръ още 720 лева, достатъчно му е. Това имала предъ видъ комисията и за това е рѣшила тѣй. За туй моля Нар. Събрание да се съгласи съ мнѣнието на комисията, и да вървимъ по-нататѣкъ.

Председателъ: Който не приема приетата отъ комисията заплатата за Варненското триклассно дѣвическо училище, да си дигне ржката. (Никой не дига). Приема се.

Докл. Ташикмановъ (чете):

Шуменско Педагогическо училище отъ 1 Януарий до 1 Септемврий 1885 год.

1 Директоръ	по 4,560—3,040	лева.
1 I-во степ. учителъ	« 4,560—3,040	«
3 II-ро « учители	« 3,600—7,200	«
1 Учителъ за църк. пѣние	« 4,000—2,667	«
1 « « гимнастика	« 600—400	«
1 Писаръ	« 1,080—720	«
Прислуга	« 1,800—1,200	«
1 Възнагр. за лѣкаръ	« 400—267	«

Комисията се съгласила съ М-вото, както е тукъ предвидено Шуменското педагогическо училище «отъ 1-й Януарий до 1-й Септемврий 1885 год.» да съществува и послѣ да се унищожи; но съ това условие да се предвидятъ два специални педагогически курса, при общинското класно училище; тѣй щото, отъ общинскитѣ училища, ученицитѣ като излизатъ, да постъпватъ въ това специално училище и да се приготвяватъ за учители по нашитѣ народни училища. Това комисията го направи отъ една страна, че е по-сгодно и отъ друга страна по икономически съображения. За това училище се израсходвало по-напредъ нѣщо около 10.000 лева повече отъ колкото сега сме предвидѣли. Комисията мисли, че за тѣзи два специални курса, ще бѣдѣтъ достатъчни 20,000 лева. Тѣй щото, отдѣлно педагогическо училище въ Шуменъ да не съществува, а къмъ общинското да се присъединятъ два специални педагогически курса и да се каже: за поддържане два специални педагогически классове при Шуменскитѣ общински училища 20,000 лева, или ги наречете педагогически курсове, както щете, наречете ги.

Марко Велевъ: Обърщаме вниманието ви, г-да, върху тия именно 5, 6 години, отъ какъ сме се освободили, за такива училища се увѣличи бюджета на 15 милиона. Ако земемъ да отваряме въ всѣки градъ правителствени училища, ще достигнемъ до такава степенъ, че ще зимае заемъ отъ съседнитѣ държави и съ вѣкове да ги връщаме. Зарадъ това съмъ на мнѣние непременно да закриемъ и нѣкои отъ тѣзи реални гимназии, които

съществуватъ, и за напредъ никакво вече училище да не отваряме. Ние, г-да, имаме да изпълняваме конвенции, и утрѣ ще дойде м-ра на Финанситѣ да каже бюджета е отъ 37.000.000, нѣма, не достигатъ пари, и ще каже покажете ми пътъ отъ дѣ да зема на заемъ. За това съмъ на мнѣние, не да се отварятъ нови, но да се закриятъ даже нѣкои, които съществуватъ. Ако желаятъ гражданитѣ, нека си отварятъ, защото иматъ градски приходи по 50.000 лева. Заради това, съмъ на мнѣние да не се предвижда въ бюджета това педагогическо училище, а да се закрие.

Докл. Ташикмановъ: Г-въ Марко Велевъ каза, че на ново се отваряло училище. Това училище го е имало, а тукъ се предлага да се унищожи и на мѣсто него да се образуватъ два специални класса при общинското училище, за по-голъма икономия. Това е имала предъ видъ комисията и въ същото време да се постигне извѣстна цѣль, защото знаемъ, какви народни учители имаме по градоветѣ и селата. За да има добри учители, комисията като взе съгласието на г-на министра, предлага на Нар. Събрание да се унищожи, да не съществува досегашното педагогическо училище, което коштува много на държавата, а да предвиди тази сума, която предлага комисията за два особни класса.

Тодоръ Иванчовъ: Г-да представители! Споредъ бюджетно-проекта, по м-вото на Просвѣщението, както ни е представенъ би трѣбало всѣки да заключи, че за напредъ въ нашата държава нѣма да има вече педагогически училища, т. е., че нѣма да има училища, да приготвятъ учители, като че ли у насъ има добри учители; но послѣ се съгласи г-нъ м-ръ и докладчика на комисията, да останѣтъ такива нѣкои училища. Искамъ да кажа нѣколко думи върху необходимостта за тѣзи училища. Преди 4, 5 години, бѣше фактъ, че ние нѣмахме учители, защото всички учители, които бѣха останали отъ турско време, станаха чиновници, а за учители нѣмаше хора; но подиръ като се отвориха нѣколко педагогически училища, захванаха всѣка година да излизатъ учители, и сега можемъ да кажемъ, че имаме учители, но какви сѣ. Тѣй, както е сега у насъ, всѣки, който е свършилъ четвърто отдѣление, първи классъ, трети классъ и т. н., той може би да не е способенъ за друго, а само за учителъ. И дѣйствително въ нашитѣ села има учители, които свършили четвърто отдѣление, преподаватъ пакъ на четвърто. Има пакъ, които сѣ свършили 3 классъ, преподаватъ пакъ на трети классъ въ народнитѣ училища.

Ми се струва, че този редъ нѣма да се позволи да се до-стави за напредъ. Намъ е необходимо да имаме едно държавно педагогическо училище, като излѣзѣтъ ученицитѣ да иматъ дипломи, че тѣ могатъ да бѣдѣтъ учители въ едно първоначално училище, състояще отъ 4 отдѣления. Следъ това, трѣба да има такава училище у насъ, отъ което като излѣзѣтъ ученицитѣ, да иматъ дипломи, че могатъ да бѣдѣтъ учители въ 3 классни училища. Иначе, ще съществува хаосъ, както до сега. Въ законо-проекта, който е представенъ отъ М-рството на Просвѣщението за първоначалнитѣ училища изрично е казано, че за напредъ никой не може да бѣде учителъ, който не свършилъ едно педагогическо училище. Този параграфъ отъ законопроекта е приетъ напълно отъ комисията; значи, че непременно трѣба да има държавни педагогически училища, да могатъ отъ тамъ да излизатъ учители съ припозната способностъ. Ако затворимъ Шуменското педагогическо училище и не предвидимъ друго педагогическо училище, — било то и на друго мѣсто, — мисля, никой нѣма да се

съгласи. За това мисля, ако по-хубаво въ Шуменъ, понеже е било тамъ, и може да се върва, че тамошната община ще може да си уреди два класса, то вмѣсто да харчимъ по-вече пари, да дадемъ помощъ 20.000 лева, но съ задължение, че ще иматъ такива специални классове подъ надзоръ на М-ството на Просвѣщеніето. Но освѣтъ това, трѣба да има и въ другъ градъ едно педагогическо училище. Вървамъ, че всѣки отъ васъ ще се съгласи на това и понеже съмъ тукъ на този въпросъ, искамъ да направя едно предложение да се приеме и едногодишенъ педагогически курсъ, да се приготвяватъ учители за трикласнитѣ училища. Тукъ въ Соф. гимназия да има едногодишенъ курсъ, и които ще свършватъ гимназията, т. е. 7-й классъ да влизатъ въ курсъ, като 8-й классъ. Такъвъ ценсъ трѣба да се постави, за туй права това предложение.

Докладчикъ: Това, което предложи напоследѣтъ г-нъ Ивановъ, комисията е обмислила и намѣрила, че е необходимо да имаме приготвени добри учители не само за народнитѣ училища, а и за трикласнитѣ училища и е на мнѣние да предложи на Н. Събрание да приеме, щото при една отъ гимназиитѣ, — остава на Нар. Събрание да се произнесе при коя именно гимназия да бѣде; комисията не е рѣшила това, — да се прибави такъвъ педагогически курсъ, щото ученицитѣ, които излизатъ отъ гимназията и се условятъ да учителствуватъ, да постѣпятъ въ тоя классъ, и въ една година ще може да се практикува въ самата гимназия, като слушатъ преподавателитѣ отъ учителитѣ и ежесрѣменно се обучаватъ сами въ преподаванията народни предметѣ. Но такъвъ начинъ когато излѣзѣтъ, ще могатъ да бѣдѣтъ добри приготвени учители за трикласни училища.

Н. Живковъ: Г-да представители! Ние чуваме отъ г-на Марка Велева, че той заяви да се унищожи именно това училище, да се неотравя вече на ново. Азъ сега, слѣдъ като изслушахъ, разбрахъ, че не е думата да се отвори на ново, а да се затвори, и мисля, че г-нъ М. Велевъ ще си оттегли предложението, и като депутатъ когото познавамъ, че обича просвѣщеніето, мисля ще дойде да се съгласи съ мнѣнието на комисията, защото просвѣщеніето трѣба да върви напредъ у насъ. Комисията, наедно съ съгласието на правителството ако е направила да се затвори това училище, че онази година е имало 32.840 лева въ бюджета, а сега въ тазгодишния бюджетъ са предвиждатъ два специални классове и на мѣсто 32 хиляди и толкова лева, само 20.000 лева ще се даватъ и тѣзи классове ще се присѣдинятъ на общинскитѣ народни училища въ Шуменъ. Нашитѣ училища и преди освобождението се управляваха отъ общини, но намѣриха се нѣкои да кажатъ, че не сѣ способни тѣзи общини. Но вървамъ, че всѣки ще се съгласи, че за народнитѣ училища има приготвени такива трудолюбиви учители, които преподаватъ на 4-то отдѣление, щото човѣкъ се смѣйва като влѣзе въ училището. Толкозъ по-вече отъ освобождението насамъ, като имаме закони, по които се ръководятъ общинскитѣ учители. Има единъ ценсъ за образованието на учителитѣ. Комисията като земе туй предъ очи, и още, че въ Шуменъ расходватъ 60.000 лева за поддържаніе 4 класса мъжки и 4 женски и има хубаво училище, мисля, че ще се съгласи както комисията, тѣй и всѣки вне, че на такъвъ община, която умѣе да управлява добрѣ училищата си, да се даде помощъ отъ правителството.

За туй, като земамъ и това предъ очи, че Шумненскитѣ граждани сѣ устроили добро училище и иматъ 5 класса, се съгласявамъ съ г-на М-ра да се отпуснатъ само 20.000 л. Първо, че съ това правимъ икономия отъ 12 хиляди и нѣколко лева, второ, че подкрепяме народнитѣ школи и трето, че на мѣсто единъ классъ, отварятъ се два специални класса. Знаете, че имаше врѣмenni курсове по 2 мѣсеца и то бѣше малко като играчка съ учителското съсловие. Заради това, дѣто напомни г. Ивановъ, за такива учители само могатъ да бѣдѣтъ тѣзи врѣмenni курсове. Правителството тѣзи година ги унищожило и дохожда тѣй хубаво и патриотически да се съгласи, щото да се присѣдинятъ тѣ къмъ Шумненскитѣ народни училища, отъ които ще стане икономия и ще се спечалатъ пари. Отъ друга страна пакъ е за уважение идеята за отварянието на нашитѣ общински училища. Помня, г-нъ Ивановъ каза, че тѣзи които ще излизатъ за учители трѣба да иматъ атестати. У нашитѣ за 4-то отдѣление има свидѣтелства, и тѣзи ученици, които ще излизатъ за учители отъ това народно училище, ще носятъ своя атестатъ и ние ще имаме твърди способни учители. За това, мисля, ще се съгласи Н. Събрание да се отпуснатъ 20.000 лева, като напомнявамъ на г-на Марка Велева, че става икономия отъ 12.000 лева. Училището като правителствено, се закрива и се отварятъ два специални класса вмѣсто единъ съ 12.000 лева икономия при народнитѣ школи.

Ив. Славейковъ: Съмъ съгласенъ съ г-на Живкова по въпроса за педагогически курсове въ Шуменъ. Колкото за въпроса, който подигна г-нъ Ивановъ, щото при нѣкоя отъ гимназиитѣ да има единъ специаленъ классъ, то ще ви кажъ, че комисията, както заяви и г-нъ докладчикъ, е рѣшила това нѣщо, защото го намира за добро. Наистина, онѣзи ученици, които свършватъ гимназия могатъ да бѣдѣтъ учители въ нѣкое класно училище, безъ да сѣ учили специаленъ классъ. У насъ до сега не е имало педагогически училища, но сѣ се намирали учители, които да преподаватъ. Можъ да кажъ, че има най-добри учители, както у насъ, тѣй и въ другитѣ страни, но не сѣ тѣзи, които учили педагогия. Но станало е навикъ, и прието е въ другитѣ страни, че онѣзи, които ще бѣдѣтъ учители за напредъ, трѣба да слѣдватъ една година, нѣкакъ да се запознаятъ съ различнитѣ методи, а най-главно е, че ще могатъ да се упражнятъ практически, защото нѣма да се ползватъ отъ системитѣ, които ще научатъ, а първото условие за учителя е, да знае предметитѣ си, и този, който е училъ, знае. Онзи, който не знае предметитѣ, може да свърши 10 педагогически училища и пакъ не ще бѣде въ състояние да преподава. Отдавамъ важностъ на педагогическитѣ училища само въ това, че ученицитѣ иматъ случай да видѣтъ и да се научатъ какъ се преподава и да преподаватъ сами подъ ръководството на учителитѣ. Заради това, ще поддържамъ предложението на комисията да се отворятъ два специални класса въ Шуменъ, а пакъ единия специаленъ классъ, да се отвори било въ София, било на друго мѣсто.

Азъ съмъ въ полза на София, по причини, които ще изложя, когато дойде времето да се рѣши този въпросъ.

Д-ръ Вачевъ: Мисля, че не трѣба даже да отговарямъ на г-на Марка Велева защото ще се съгласи, като види, че Варненската дѣвическа гимназия ще съществува само до 1-й септемврий, а отъ тамъ нататѣкъ, като 3 класно училище. Послѣ, Шуменъ

ското училище се унищожава отъ 1-й септемврий 1885 год., тъй щото отъ този порядъкъ, вървамъ, г-нъ Марко Велевъ дохожда до убѣждение, че комисията е зела това предъ видъ, да прави икономия. Като членъ отъ комисията, по въпроса за педагогическитѣ училища ще кажа двѣ думи. Комисията е мислила слѣдующето върху тѣзи училища. Шумненското педагогическо училище, както било до сега, да се унищожи, и вмѣсто него да се притурятъ два специални класса къмъ тѣхнитѣ общински 4-класно или 3-класно училища, тъй щото въ тѣзи специални классове да постѣпватъ онѣзи ученици, които свършватъ трикласно общинско училище, и слѣдъ като свършатъ тѣзи два специални класса, само тъй да могатъ да учителствуватъ въ отдѣленията на народнитѣ училища. За специалния классъ, който мисли комисията да се отвори, било въ Ломската или въ Софийската гимназия, да бѣде такъвъ, въ който да постѣпватъ само онѣзи, които свършили гимназия пълна, било реална или чисто класическа, и подиръ свършване на този специаленъ классъ, само тъй да иматъ правата да преподаватъ въ трикласно училище. Всички други, да нѣматъ право да преподаватъ нито въ народнитѣ, нито въ трикласнитѣ училища. За программата на тѣзи училища: на специалнитѣ два класса въ Шуменъ и программата, която ще бѣде установена отъ М-ството на Нар. Просвѣщение за специалния классъ въ Шуменъ да има сѣщата программа, както е класса при Соф. или Ломската гимназия, тъй щото и въ онѣзи въ Шуменъ да могатъ да постѣпватъ гимназисти и реалисти, и ученици, които излизатъ отъ него, да иматъ правото да преподаватъ въ трикласни общински училища. Така е мислила комисията, и върва, че Нар. Събрание ще се съгласи съ мнѣнието на комисията, да има за напредъ приготвени учители да преподаватъ, а не да знаятъ предметитѣ за себѣ си. Не е все едно да знае човѣкъ предметитѣ, а да не знае да ги преподава на други.

Д. Мишевъ: Отказвамъ се.

Н. Мановъ: Отказвамъ се.

Кр. Мирский: Г-да представители! Послѣ изказаното отъ г-на Д-ра Вачова малко остава какво да се говори. При всичко туй, като ми доде редъ да говоря, ще кажа двѣ, три думи. Не можъ да се съгласа съ г-на Ивана Славейкова, който искаше да се унищожи педагогическия курсъ. Ние трѣба да знаемъ, че педагогическитѣ познания сѣ като едно искусство. Когато човѣкъ е слѣдвалъ педагогическия курсъ, той може да стане добръ въспитателъ и преподавателъ. Необходимостта за да има едно такова училище се доказва отъ това, че ученицитѣ, които излизатъ отъ такива курсове въ насъ, всекогажъ сѣ били по добри учители и въспитатели. Азъ се съгласявамъ съ комисията да има въ Шуменъ педагогическия классъ, защото тамъ има и добръ съставъ отъ учители за да може да се прокара такъвъ курсъ, така щото, напълно съмъ съгласенъ тамъ, при тамошното училище да има и за напредъ такъвъ курсъ. На мнѣние съмъ обаче, щото да не бѣде той само двѣгодишенъ; до сега сѣществуваше по една година, и тамъ влизахъ ученици отъ третия классъ, или даже се приемахъ и отъ по долни классове, сирѣчь, въ тия Шуменско и Врачанско педагогически училища въ основнитѣ училища. За това, на мнѣние съмъ да остане и за напредъ такъвъ курсъ при Шуменското общинско училище по причина, както вече казахъ, че тамъ има учителскиятъ съставъ, който разбира отъ тая наука. Но да бѣде отъ единъ годишенъ курсъ, и тогава ще бѣде достатъчно

да се отпуснатъ само десетъ хиляди лева; а за това трѣба и при едно отъ държавнитѣ училища да се отвори другъ едногодишенъ такъвъ курсъ, щото да има поне на двѣ мѣста по единъ педагогическия курсъ, отъ гдѣто да излизатъ ученици съ такива познания и способности, каквито изисква законътъ, за да могатъ да бѣдѣтъ преподаватели въ народнитѣ наши първоначални училища. Колкото се отnosi тукъ за учителитѣ които ще преподаватъ въ третокласнитѣ училища, мисля, и за тѣхъ е необходимо нужно да иматъ и тѣ такива педагогически познания. Защото, за доброто въспитание на маловъзрастнитѣ, за единъ учителъ педагогъ, не е достатъчно да знае само какво да преподава, но се иска още да знае и самата наука, за да може да знае какъ да преподава и въспитава; а за това трѣба подготвяние, което може да сепри добие въ педагогическитѣ курсове. Заради туй, трѣба и при гимназиитѣ да се отвори по единъ годишенъ такъвъ курсъ педагогическия, за да се приготвятъ ученици за въ трето класнитѣ училища.

Н. Живковъ: Азъ мисля, г-да представители, че въ насъ педагогическитѣ курсове трѣба да сѣществуватъ, за да могатъ да се приготвятъ хора по тази часть. Ние трѣба да приемемъ и двата курса, за да се засилѣтъ педагогическитѣ курсове. Г-нъ Мирский каза, да остане единъ курсъ, и въ такъвъ случай, послѣ пакъ да се отворятъ на всеко кюше по единъ педагогическия классъ. Но азъ не вървамъ да има нѣкой, който да се съгласи на такова предложение. Вие виждате тукъ, че се установяватъ три годишнитѣ курсове; тогава азъ не зная, защо се иска тѣхъ да унищожимъ, и да отворимъ на всеко мѣсто по едно педагогическо училище. (Смѣхъ.) Пакъ глѣдамъ и отъ г-да представителитѣ никой не говори за това, та заради туй, мисля, че г-нъ Мирский повдига нѣщо ново. Ние бихме го приели, ако то бѣше ползно. Сами глѣдаме да усилимъ тия педагогически курсове, било гдѣто има такива курсове въ Варна, било въ Търново, но трѣба да глѣдаме само да бѣде по добро мѣсто, и да не сѣ на мѣста по два мѣсеца, на други мѣста по една година, пакъ нищо да не излезе. За това именно бихъ се съгласилъ съ г-на Мирский да има при това училище едногодишенъ педагогическия курсъ, но послѣ той доде да си противоречи, като говори, че трѣба и на други мѣста да има такива курсове. Ние сега говоримъ, за педагогическото училище въ Шуменъ; на това училище намалихъ се классоветѣ както и платитѣ, и послѣ това, г-нъ Мирский иде да смѣсва още и други въпросъ, за приготвянието на класни учители. Спорѣдъ мене, тоя въпросъ не трѣба да се смѣсва тукъ. Когато доде на своето време, да се разисква за училището въ Вратца, тогава ще говоримъ, и ще видимъ какъ да стане и тамъ. Сега обаче трѣба да се ограничимъ само на въпросътъ за педагогическото Шуменско училище. Ако пакъ г-нъ Мирский иска да направи това предложение, като го направи и вжнъ отъ предмета, всеки разбира, че тъй направено предложение трѣба да мине по своя установенъ законодателенъ редъ. Той предлага при гимназиитѣ да се отвори 8-й классъ, въ който да се приготвятъ класни учители педагози нарѣчени. Но азъ мисля, че той трѣба това свое предложение да внесе по установения редъ. Тукъ въ Шуменъ не е гимназиално училището, и слѣдователно, не можемъ да говоримъ за 8-й классъ; тукъ просто едно педагогическо училище е, и за него трѣба да говоримъ отъ колко годишенъ курсъ трѣба то да бѣде. Азъ мисля, че

което се касае за тоя въпросъ, за педагогическото училище въ Шуменъ, всички сме освѣтлени, и нѣма нужда за повече да се говори по него. За това, предлагамъ да се прекратятъ дебатитѣ, и Нар. Събрание да се произнесе както намѣри за по добръ.

Председателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори повече? — (Не желае.) Който желае, да си вдигне ржката. (Меншество.) Значи дебатитѣ се прекратяватъ.

Има предложение отъ г-на Т. Иванчова. Послѣ има двѣ предложения отъ г-на Мирский, едното да се отвори VIII й классъ при една отъ държавнитѣ гимназии, за приготвяние на классни учители; понеже и г-нъ Докладчикъ каза, че тоя въпросъ и комисията е предвидела за него може да се говори по на долу, то нѣма и да се вотира сега, само ще се ограничимъ върху предложенията за Шуменското педагогическо училище.

Комисията предлага да се унищожи, а и г-нъ Министръ е съгласенъ, като се отпуснѣтъ 20 хиляди лева помощъ за това училище, и да останѣтъ два специални класса; пѣкъ г-нъ Мирский предлага двата класса да се съединятъ въ единъ педагогически курсъ и да се отпуснѣтъ само десетъ хиляди.

Най напредъ ще се вотира първото предложение — на комисията.

Който не приема това предложение, да си вдигне ржката. (Меншество). Приема се значи предложението да се унищожи педагогическото училище въ Шуменъ, отъ 1 Септемврия 1885 година.

Давамъ десетъ минути отиди.

Слѣдъ отпущъ.

Председател. Г-нъ Тр. Пановъ: (Звъни). Засѣданието се продължава. Замолява се г-нъ Докладчикъ да слѣдва по нататѣкъ

Доклад. А. Ташикмановъ: (Отъ трибуната).

Врачанско Педагогическо училище отъ 1 Януар. до Септемврий 1885 год.

Директоръ	1 год.	плата	4,560
Второстепенни учители	2 «	«	3,600
Учителъ за гимнастика	1 «	«	600
Прислуга	«	«	1,200
Възнаграждение за лѣкаръ	1 «	«	400

Комисията е съгласна съ предложението на М-ството, щото това училище да съществува отъ 1 Януарий, до 1 Септемврия 1885 година, а послѣ да се закрие, на основание даннитѣ отъ М-ството на Просвѣщеніето, че това училище нѣмало достатъчно число ученици — едно отъ необходимитѣ условия за поддържаніето му.

Въ заплатитѣ, комисията не е направила никакви измѣнения.

Д. Мишевъ: Г-да представители! както видите, въ бюджетпроекта, за Врачанското Педагогическо училище има отпуснѣтъ кредитъ отъ 1 Януарий до 1 Септемврий 1885 година, а послѣ тая дата, то ще се закрие. Азъ не искамъ да говоря, че туй педагогическо училище трѣба да съществува или не; само искамъ да обърна вниманието ви върху едно обстоятелство.

Знаете, г-да представители, че въ западната частъ на България, населението тамъ, може да се каже, има най-много и най-

голяма нужда отъ просвѣщение. Въ западната частъ на нашата страна твърдѣ малко е за свѣстяването на народа. Азъ мога да кажа, че, ако има въ нашето отечество край убитъ нѣкакъ въ туй отношение, и на дѣто трѣба да се помогне, той е именно Видинската Губерния, която се състоеше: отъ Видинский окръгъ, Врачанский, Берковский, и мога да кажа също за бившата Софийската Губерния. Азъ мисля, че, ако приемемъ да се унищожи туй педагогическо училище, което има специално значение да вади, да приготвя учители за първоначалнитѣ народни училища, може би ще да направи голѣма погрѣшка, защото, тогава ще остане само едно педагогическо училище, именно въ Шуменъ, което, както приехме вече, ще бѣде общинско, и отъ нея поддържано. Разбира се, може да се каже, че то ще доставя учителитѣ за цѣлата страна. Това на думи може да бѣде право, и до нѣкадѣ справедливо; на практика, обаче, не излиза май тъй, но говори пакъ. Азъ мога да ви увѣря, г-да представители, че отъ ученицитѣ които свършватъ, Шуменското педаг. училище, т. е. учители, твърдѣ рѣдко дохождатъ въ западния край. На всѣдѣ въ западния край, учителитѣ сж излизали сѣ отъ Врачанското педагогическо училище. За това, унищожението на педагогическото училище въ Вратца ще приплетува много за доставяніето учители въ западния край. Ако пакъ смѣтате, че не трѣбва да има специално педагогическо училище, че учителитѣ трѣба да иматъ дарба за да бѣдѣтъ учители, т. е. да бѣдѣтъ самородни педагози, да се отрича съществуваніето на всѣко педагогическо училище потребно за приготвяніето на такива учители, нужно за всѣки единъ, който ще бѣде възпитателъ, и на тоя азъ пакъ немога да се съглася по тая проста причина, че училищата съществуватъ или не, обаче учители ние трѣба да имаме съ надѣжнитѣ погрѣбни познания за доброто възпитание на нашата младежъ. И за това настоятелно казвамъ, че въ насъ педагогически училища трѣба да съществуватъ, за да могатъ нашитѣ първоначални народни училища да се снабдяватъ съ учители, каквито ги изисква самото призвание. Въ селата на Врачанско, Видинско, Българдчикско и пр. учителитѣ сж били изключителни такива, които сж учили или въ селата, или пакъ въ нѣкои градове, като свършили или 3 и 4 классове, или пакъ само първий классъ. Значи, ако направимъ паралелъ мѣжду учителитѣ по селата въ источната частъ съ тия въ западната састъ на Княжеството, ще се срѣшне съ твърдѣ печално нѣщо, ще видимъ, наистина една твърдѣ скърбна картина, че въ западната частъ много малко учители има, които сж свършили педагогически курсъ. Ако има мѣсто за гдѣто трѣба да се работи, и който най много се нуждае отъ свѣтление; ако има тъменъ край, гдѣто мракътъ на невѣжеството трѣба да се освѣтли, той е именно тая частъ на Княжеството. Незная, ако се закрие това педагогическо Врачанско училище, което имаше специално назначение да доставя нужното число учители за западната частъ, отъ гдѣ ще се намиратъ послѣ такива учители. Не ще бѣде зле, ако въ источната частъ на нашето отечество се предвиди единъ педагогически двѣ годишенъ курсъ, да се предвиди и на тая западна частъ, именно за тия страни, които и тъй сж имали и иматъ повече нужда въ това отношение отъ колко другитѣ части, като Шуменско. Азъ мисля, че ние не трѣба да преминаваме тъй лѣгко това, защото, ако ние закриемъ това училище тази година, увѣрявамъ ви, г-да представители, че до година сами ще додемъ да признаемъ погрѣшката си. Разбира се,

азъ настоявамъ самъ на това, че трѣба въ западната частъ да има такова училище, та било то въ Враца или другадѣ, но трѣба да има, за подготвяние на учители за въ селата по тѣзи страни. И за това, азъ бихъ предложилъ, или намѣрвамъ за добръ да остане туй училище пакъ въ Враца; ако тамъ не е удобно, то да се преглѣда и види, при кое по добръ уредено училище въ тази страна да се открие едногодишенъ или двѣгодишенъ курсъ, за да достави нужното число за учители за училищата по селата въ тази страна.

Докладч. Ташикмановъ: Комисията, като се съгласи съ предложението на М-ството за унищожението на това училище, имаше предъ видъ недостатъчното число ученици, едно отъ най-важнитѣ условия за поддържанieto на училището. Въ сжщото време, за да удовлетвори нуждата, която се чувствува за учители въ такива именно краища, както каза и г-нъ Мишевъ, прие комисията това, което по напредъ докладвахъ на почитаемото Народно Събрание, да се отвори при една отъ гимназитѣ, вече тамъ, гдѣто народното събрание благоволи да рѣши, — или при Софийската или Ломската гимназия единъ 8-и класъ, специаленъ педагогически класъ, който да приготви учители за народнитѣ трикласни училища. Въ сжщото време, комисията е имала предъ видъ и това, че въ Шуменъ, като оставатъ два педагогически класове при общинското училище, то въ туй училище ще могатъ да слѣдватъ не само ученици отъ Шуменско, а и тия, отъ тамошнитѣ мѣста, които искатъ да се приготвятъ за учители на първоначални училища, могатъ да отиватъ тамъ; тъй шото, на двата края, — источния и западния, — ще да има двѣ педагогически училища; — едното за приготвяние на учители за първоначалнитѣ народни училища, и второто въ другия край ще бѣде за подготвяние на учители за трето-класнитѣ наши общински учители.

Грънчаровъ: Г-да представители! Едва ли вече има и най-малката съмнителностъ въ изказанитѣ думи отъ г-нъ Мишева, въ това отношение именно, че западния край на нашето отечество е най-испадналия въ образователно отношение. Още преди освобождението ни, источния край на Княжеството по-вече въ образователно отношение бѣше напредналъ, а западния край, както и сега тъй остана назадъ. За това, да се привѣждатъ аргументи за убѣждаване въ тази горчива истинна, мисля, че и не сж нуждни никакъ. Всѣки отъ насъ, като народенъ представителъ, се интересува, а и трѣба да се интересува въ всѣко отношение за подобряването на нашето отечество, и ние трѣба да признаемъ тия въпиющи нужди. За това, азъ не намирамъ за нужно да говоря въ отношение на образователния отпадъкъ по тѣзи страни, защото сами за себе си говорятъ, и не искамъ да убѣждавамъ почитаемитѣ г-да представители въ тоя недостатъкъ, че наистинна много долу стои тоя край по просвѣщението. Щомъ ние съзнаваме това нѣщо, само по себе си слѣдва, че грижа се налага на народното представителство да промисли, да подири срѣдства за удовлетворение на тая нужда, за образованието народно. Както каза и г-нъ Мишевъ, въ источния край на Княжеството, или въ едната му половина вече се въстанови едно педагогическо училище, или двѣгодишенъ педагогически курсъ, именно при Шумненското нар. училище, което да приготви основни учители за въ отдѣленията, при народнитѣ първоначални училища. Г-нъ Мишевъ каза, че трѣба и въ западния край да се въстанови при едно добръ уре-

дено класно училище такъвъ педагогически курсъ, както при Шумненското. Г-нъ докладчикъ на комисията, въ възражение на това, каза, че въ западния край при Софийската или Ломската гимназии ще се отвори едногодишенъ педагогически курсъ, което комисията, при разглежданието на бюджета, била предвидѣла, като съзнавала нуждата за повдиганieto образованието въ народа по тѣзи страни на западния край на нашето отечество, и въ този курсъ при една отъ тия гимназии ще приготвятъ учители за три класнитѣ училища. Азъ обръщамъ вниманието ви, г-да представители, именно на това, че тоя специаленъ класъ, който ще се отвори при Софийската или Ломската гимназии, ще бѣде специално за приготвянието на учители за трето-класнитѣ училища, но не и за народнитѣ, за основнитѣ училища. А пакъ азъ до колкото помня, предложението или мнѣнието на г. Мишева не бѣше за такова училище, той желаше да се промисли и за тоя край, да се приготвятъ учители за въ основнитѣ училища; защото само по себе си става ясно, че тоя едногодишенъ курсъ, който ще се отвори при една отъ двѣтѣ гимназии, Софийската или Ломската, нѣма да приготви за основнитѣ народни, но за трето-класнитѣ училища, а отъ това само по себе слѣдва, че основнитѣ училища въ западната частъ пакъ ще останатъ безъ учители, каквито трѣбать. За това, едва ли би имало нужда да се расправя на дълго и широко за въстановлението на такова училище и въ този край, гдѣто се осѣща най-много нужда.

Само ако погледнемъ въ бюджета, който сега преминава и който има да премине, да видимъ какви училища, ще забѣлжимъ, че въ образователно отношение за нашето общо отечество, сравнително по малко нѣщо се предвижда за западния край, отъ колкото за источния. За това, азъ мисля, нѣма нужда да изброявамъ мѣстата гдѣ какви училища има, толкозъ по-вече, че презъ насъ преминава самия бюджетно-проекта, който е въ рѣцѣтъ ни, и всѣки може да види това. Азъ като се присѣдинявамъ къмъ мнѣнието изказано отъ г-нъ Мишева, което мнѣние, вѣрвамъ, ще се сподѣли напълно отъ всички г-да представители, азъ ще се ползувамъ да допълня неговото предложение съ опредѣление даже на мѣстото, гдѣто би било най-удобно да има едно таково правителствено училище, което да въстановява тоя двѣгодишенъ курсъ.

Знаете, г-да представители, че въ едно отъ предишнитѣ заседания, винарското училище, т. е. персонала за отварянието на това училище въ Кюстендилъ се отхвърли. Не щж да говоря по-вече по тоя предметъ, и да трѣся по какви съображения болшинството направи това, което е вече работа свършена, но ще привлѣка вниманието ви върху едно друго нѣщо. Въ Кюстендилъ, г-да представители, въ тоя западенъ край отъ нашето отечество, съпредѣленъ съ Македония, съществуваше още отъ време на окупацията една реална гимназия, предъ видъ на нуждата, която се чувствуваше отъ учители за въ Македония, и бѣше предвидено да има тамъ на тоя край едно по-добръ наредено училище, като по-близко до ония мѣста, за да може да приготви хора за въ Македония. Но тъй или иначе, както всѣки чловѣкъ живъ не стои на еднакво състояние, тъй стана и съ това училище. Доде едно Събрание, което счете за патриотизмъ да закрие тая реална гимназия. Не щж да кажа по-вече, но само ще забѣлжа, че това го то направи просто по една умраза къмъ нѣкои учители. Простото за това, че умразни били на това Събрание нѣкои отъ бив-

шитѣ учители въ тая гимназия, затворихъ я, и, за да замажѣтъ пакѣ очи на народа, тогава още казахъ, че на мѣсто тази гимназия, ще отворятъ винарско училище; и азъ като знаа, че всички се същате, защо и какъ се затвори това училище, нѣма нужда да разпирямъ по-вече, че то е станало просто и чисто по кефъ и по инатъ. Сега въ Кюстендилъ има трикласно правителствено училище, и като такова доста добръ е наредено. Щомъ ние имаме намѣрение да отворимъ педагогически курсъ въ западната страна за приготвяне на учители за въ народнитѣ училища, не остава вече друго, освѣнъ да направимъ да се съгласимъ што при Кюстендилското трикласно училище, което сѣщо е добръ наредено, да се отвори тоя курсъ, който да приготвя учители за народнитѣ училища сѣщо и за тоя край. Още по-вече е предпочително тамъ да се отвори курса, че Кюстендилъ се намира на границата съ Македония, отъ гдѣто ще дохождатъ младѣжи да се приготвятъ за учители за въ братската намъ страна. Понеже съ това народнитѣ представители въ тоя случай ще се укажатъ на чистинна заинтересуваностъ за подобреніето въ образователно отношение на тоя край отъ нашето отечество, вѣрвамъ, че мнѣнието на г-на Мишева, допълнено съ моето предложение, ще се посрѣщне съ съчувствие, ще се подкрѣпи и приеме.

Ив. Славейковъ: До една степенъ бихъ се съгласилъ съ думитѣ изказани отъ г-на Грънчарова, ако обаче, съществуващото въ Кюстендилъ трикласно училище, останеше тоже за смѣтка на града, а правителството само да отпусне кредитъ за поддържаніето на педагогическия двѣ годишенъ курсъ. Относително рѣчьта, на г-на Мишева който каза, че западниятъ край има по-вече нужда отъ просвѣщение, азъ напълно се присъединявамъ къмъ сѣждението изказано отъ него, но не мога да кажа, че правителството не е направило нищо въ това отношение, г-нъ Мишевъ каза, че само на истокъ правителството е по-вече помогнало. До колкото азъ знаа, на истокъ нѣма другагдѣ, освѣнъ въ Варна правителството поддържа едно училище. Въ Габрово, макаръ да има гимнази, но тя се поддържа отъ града, а правителството дава само извѣстна помощъ, а така сѣщо и въ Русчукъ. Като додемъ на западъ, виждаме въ София има гимназия, въ Ломъ сѣщо, напълно поддържани отъ правителството. Въ Самоковъ сѣщо има духовно училище, въ Видинъ почти гимназия има, на която помага и правителството; въ Кюстендилъ има трикласно училище, гдѣто сѣщо тѣй правителството помага; въ Царибродъ сѣщо; тѣй што, не можемъ да кажемъ, че само на една страна по-вече е обърнато внимание отъ колкото на друга. Като додемъ на въпросътъ отъ нуждата за педагогическо училище на западъ, ще кажа, че като има тая страна три гимназии, и 2, 3, трикласни училища, вижда ми се странно, и не мога да знаа, защо сега да искаме да създаваме и други педагогически училища. Трѣба да съзнаемъ и туй, че ученицитѣ, които излизатъ отъ гимназиитѣ, не дочѣкватъ да свършатъ цѣлия курсъ, но само до третия или четвъртия класъ слѣдватъ, и такива на пълно могатъ да занимаватъ учителски мѣста въ основнитѣ училища. Азъ казахъ по-напредъ и пакъ ще повторя, че педагогиката не отваря очитѣ или не развива до такава степенъ способноститѣ на учителтъ. Учителтъ е способенъ когато той знае и умѣе. Не способенъ и не знающъ е той, когато асѣ не умѣе и не знае; и на такъвъ, педагогиката не може да помогне. За това, на мнѣние сѣтъ да се съгласимъ съ предложението на комисията; послѣ ако прави-

телството види за нужно да се отвори такова училище, тогава да го открие.

Д. Мишевъ: Г-да представители! Взехъ думата само за да кажа, че подигнахъ въпросътъ не, че искахъ да констатирамъ тукъ, че по-вече се помага на источната страна отъ колкото на западната, даже отхвърлямъ думитѣ на г-на Ивана Славѣйковъ, който искаше да каже, че въ такава смисълъ сѣмъ билъ говорилъ. Азъ сѣмъ отъ тия, които никога пакъ не обичатъ да кажатъ, че тамъ се помага, а на друго мѣсто не, че тамъ по-вече се защитава населението, отъ колкото другагдѣ. Азъ просто искамъ да обърна вниманието на почитаемитѣ г-да представители върху състоянието на учебното дѣло въ западния край на нашето отечество. Обървахъ вниманието ви за това, че мислехъ за длъжностъ да кажа това, което знамъ. Азъ казахъ, г-да представители, и пакъ казвамъ, че училищата въ тая западна частъ, именно народнитѣ училища, не сѣ тѣй наредени както би трѣбало да бѣдѣтъ, и каквото сѣ наредени тия въ источната частъ. Съзнавамъ на истина, че источната частъ по отъ рано се е свѣстила, и училищата си, не само отъ освобождението ни насамъ, но още въ турско врѣме имашъ добръ наредени. Напротивъ пакъ въ тоя западенъ край, ако е имало училища, то е имало само въ извѣстни градове. Въ селата, съ изключение на нѣкои по голѣми, не е имало училища. Като фактъ за това, служатъ самитѣ свѣдения, които доставятъ инспекторитѣ, че твърдѣ много училищни здания се правятъ сега. Азъ не говоря че трѣба да се приготвятъ работни сили и за трикласнитѣ училища, но именно настоявахъ на това, че трѣба непременно и трѣба да се промисли, като се закрие Врачанското педагогическо училище, отъ гдѣ ще се взематъ работни сили за първоначалнитѣ училища въ тоя край. Азъ не отричамъ, че има много учители, които безъ да сѣ влизали въ педагогически училища, и безъ да сѣ отваряли и чели педагогиката, сѣ по-добри въ нѣкои отношения отъ тия, които сѣ слѣдвали педагогическитѣ курсове; но разбира се, това рѣдкостъ. Вѣднажъ, щомъ въ другитѣ страни признаваме, че отъ педагогическитѣ училища, има още нужда, че то трѣба да дава сили за третокласнитѣ народни училища, или за първоначалнитѣ, азъ мисля, бѣше малко рано за да се каже, че въ западния край могатъ да се взематъ такива сили отъ другитѣ училища. Азъ пакъ на това ще настоя, че трѣба и въ тоя край да има педагогически курсове.

Колкото за опредѣление на мѣстото нѣма да говоря, защото не искамъ да давамъ предпочитение на тоя или оня градъ. Едно само ще забѣлѣжа, че въ Кюстендилъ се поддържа отъ правителството третокласно училище, слѣдователно, ако при туй училище се отвори двѣгодишенъ педагогически курсъ; тогава училищния съставъ и за тоя курсъ ще трѣба да се поддържа сѣщо отъ правителството; слѣдователно, трѣба да се увѣличи и помощта на училището съ по-вече отъ колкото е сега. Азъ пакъ не мисля тѣй, наопаки, споредъ мене, по-добръ ще бѣде, ако ние съзнаемъ нуждата отъ такова училище въ тая страна, именно да се избере мѣстото и града, дѣто има добръ уредено училище и поддържано отъ самата община, и гдѣто ще може съ твърдѣ малко срѣдства, каквито сѣ отпусчатъ въ Шуменъ, напр. отъ страна на правителството за поддържаніето на единъ такъвъ курсъ. Инакъ, разбира се, ще излезе твърдѣ скѣпно.

Мирский: По това, което каза г-нъ Грънчаровъ, мисля сме освѣтлени въ нуждата да има въ тази частъ педагогическо учи-

лице за приготвяне учители. Ще настоя това училище да бжде въ Кюстендилъ, защото тамъ като има държавно училище по-добъръ ще може да върви и този курсъ. Предлагамъ да се прекратятъ дебатитѣ, да приемемъ унищожението на Вратчанското, а да приемемъ създаването на двѣгодишенъ педагогически курсъ въ Кюстендилъ.

Предсѣдателъ: Има предложение за прекращение дебатитѣ. Който не приема да се прекратятъ дебатитѣ, да си дигне ръката. (Никой не дига). Ще се вотира най-напредъ суммата предвидена за Вратчанското педагогическо училище отъ 1-ий януарий до 1-ий септемврий 1885 год. и послѣ слѣдва другото предложение. Който отъ представителитѣ не приема да се отпусне предвидената сума за Вратчанското педагогическо училище отъ 1-ий януарий до 1-ий септемврий 1885 год., да си дигне ръката. (Никой не дига). Према се.

Грънчаровъ: Направихъ предложение, на мѣсто Вратчанското училище отъ идущата учебна година, да се отвори въ Кюстендилъ училище както въ Шуменъ.

Предсѣдателъ: Послѣ свършването въпроса за Вратчанското училище, г-нъ Грънчаровъ предлага да се отвори едно педагогическо училище въ Кюстендилъ. (Гласове: Не е педагогическо училище).

Топузановъ: Имаше по напредъ мнѣние на комисията, че ще има единъ классъ педагогически при Соф. или Ломската гимназии. Трѣба по напредъ това мнѣние на комисията да се вотира и послѣ другитѣ предложения.

Чолаковъ: Това, което каза г-нъ Топузановъ да има единъ педагогически классъ при една отъ гимназитѣ, въ Ломъ или тукъ, т. е., да приготвява учители за класснитѣ училища, а тукъ, въ западната частъ на България, е за първоначалнитѣ училища.

Предсѣдателъ: Ще се вотира предложението на г-на Грънчарова и послѣ другото.

Никифоровъ: Мисли, че ние трѣба да разрѣшимъ по напредъ въпроса за Кюстендилското триклассно училище, защото се предвижда, че ще се унищожи отъ 1-ий септемврий. Ако остане то и подиръ този срокъ, тогава може да се гласува предложението на г-на Грънчарова.

М-ръ Каравеловъ: Истина, че въ М-рски Съвѣтъ когато се разглеждаше този въпросъ, мислѣхме да се унищожи, но тогава се предполагаше да се въведатъ реформи въ училищата, но за тази година, незная да ли ще се внесатъ. За това, М-рството моля сега да остане така, а за идущата сессия ще се представи нѣщо по свѣстно. Тогава ще направимъ предложение да се открие классъ за приготвяне учители за класснитѣ училища въ Ломската или тукашната гимназии. За това, моля Кюстендилското триклассно училище да си остане, толкова по вече, че се отхвърля учреждението на винарското училище, което бѣше предвидено за Кюстендилъ.

Предсѣдателъ: Още не е докладвано за Кюстендилското училище; за това, не може да се говори.

Докл. Ташикмановъ: Комисията, когато разискваше този въпросъ за унищожението на Вратчанското училище, както имашъ честта и по-напредъ да явя на почитаемото Нар. Събрание, рѣши, да се отвори единъ специаленъ педагогически курсъ при една отъ гимназитѣ; и това мнѣние на комисията слѣдва подиръ уни-

щожението на Вратчанското педагогическо училище, и послѣ ще дойде на редъ, предложението на г-на Грънчарова. За това, като докладчикъ на комисията, настоявамъ да се вотира; предложението на комисията е: да се отвори единъ специаленъ едногодишенъ курсъ, било при Ломската или Софийската гимназии.

Грънчаровъ: Предложението на комисията за отваряне специаленъ педагогически классъ при една отъ гимназитѣ Софийската или Ломската, за приготвяване учители за трикласснитѣ училища, мисля, таково предложение ще се посрѣтне съ одобрѣние отъ представителството. Това предложение не се направи отъ комисията, но тя отговаряше на единъ отъ ораторитѣ на Събранието, че комисията като закрива Вратчанското училище, мисли ли таково нѣщо да направи тукъ. Говори се, че това е свършено друго и други учители ще приготвява, отъ колкото да приготвява учители за народнитѣ основни училища. Това е самостоятелно предложение и това може да дойде най-подиръ, защото тукъ въ бюджета нѣма предвидено таково нѣщо. Това което прави за двѣгодишния педагогически курсъ въ Кюстендилското училище дохожда на мѣсто, а предложението на комисията, относително специалния педагогически курсъ за классни учители, е самостоятелно нѣщо и може да дойде най-подиръ.

Мановъ: Ще кажа само, че предложението, което мисли г-нъ докладчикъ, че го е направилъ, не го е направилъ защото той възрази, както каза г-нъ Грънчаровъ, на одного отъ говорившитѣ и въ възражение това каза. Помня като членъ отъ комисията, ние доста дълго разисквахме този въпросъ и рѣшихме да бжде въ Ломската гимназия. (Гласове: не е истина). Истина е това. Когато г-нъ докладчикъ докладваше за Ломската реална гимназия, испусна това. За туй е по цѣлѣсообразно да се не бавимъ на този въпросъ, но да го разискваме отдѣлно, когато се мине бюджета. Това би било по-справедливо, а за сега да се слѣдва бюджета. Разискаме за триклассни училища и послѣ да се връщаме на гимназии не струва. Никой не е кривъ, като испусне това г-нъ докладчикъ при докладване на Ломската гимназия.

Докл. Ташикмановъ: Като докладчикъ на комисията, имамъ честъ да явя на почитаемото Нар. Събрание, че азъ не съмъ испусналъ мѣстото, а именно г-нъ Мановъ се лъже, защото тукъ има 19 души членове на бюджетарната комисия и самъ председателя на бюджетарната комисия е тукъ и нека заяви предъ Нар. Събрание, че именно когато се рѣшаваше този въпросъ за Вратчанското педагогическо училище, бѣше и въпроса да се отвори и единъ специаленъ педагогически классъ при една отъ двѣтѣ гимназии; а какъ да бжде отворенъ, това не е рѣшено. Имаше двѣ мнѣния: или въ София да се отвори или въ Ломъ и се каза да се остана на благозолението на Нар. Събрание, дѣто намѣри за добъръ да опредѣли, тъй като имаше разногласие при рѣшаванieto на този въпросъ. Това имашъ да забѣлѣжа.

Вълнаровъ: Г-да представители! Мнѣнието, което г. докладчикъ искаше относително отварянето на единъ специаленъ классъ въ една отъ двѣтѣ гимназии въ Ломската или Софийската, което, вѣрвамъ, всѣки отъ васъ ще потвърди, че е умѣстно и похвално, но лъже се г-нъ докладчикъ, ако мисли, че ще замѣсти Вратчанското педагогическо училище, което било отворено съ цѣлъ да приготвява за селата учители, а този классъ, който се поменува, ще приготвява учители за 3-класснитѣ училища; заради това съмъ на мнѣние да се отвори едно педагогическо училище за при-

готовяване учители за основният училища именно въ Кюстендилъ защото и тукъ има гимназия и въ Ломъ. Но като не сме дошли на дневенъ редъ за него, предлагамъ да се прекрати въпроса, да минемъ на дневенъ редъ и да вотираме предложението, което направи г-нъ Грънчаровъ на врѣмето си. (Ташикмановъ: не сте ме разбрали).

Председателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори? (Гласове: Не желае).

Докл. Ташикмановъ: Като рѣши Народното Събрание за унищожението на Вратчанското училище, слѣдва предложението на комисията за отваряне единъ класъ при една отъ двѣтъ гимназии.

М-ръ Каравеловъ: Мисля, че вмѣсто да се прецираме какъ трѣба да се рѣшава за този класъ, можемъ да го оставимъ по-подиръ. Нека се свърши бюджета, че послѣ.

Докл. Ташикмановъ: Азъ пристъпвамъ къмъ докладване на Кюстендилското 3-класно училище:

Кюстендилско III-класно Училище отъ 1 Януарий до 1-ий Септемврий 1885 год.

1 Директоръ	по 4.560—3.040	лева.
2 Второст. Учители	« 3.600—4.800	«
2 Третост. «	« 3.000—4.000	«
1 Учитель за гимнастика	« 600—400	«
Прислуга	« 600—400	«
1 Възнагр. за лѣкаръ	« 400—267	«

Когато стана разискване върху това училище и когато г. М-ръ председателъ представи причинитѣ за сѣществуването му, комисията се съгласи съ него и за това моли Нар. Събрание да остави това училище, и за напредъ толкова по-вече, че Нар. Събрание се произнесе вече за унищожението на предполагаемото винарско училище; а отъ друга страна, тѣй да се пристъпва къмъ унищожението на училища безъ всѣкакъвъ законъ, комисията го намира за нередовно.

Его защо тя приема да остане това три-класно училище съ заплатитѣ както сѣ предвидени, освѣнъ на директора да се намали платата отъ 4.560 на 3.720 л., както на директоритѣ на другитѣ 3-класни училища и съ измѣнение на учителския персоналъ. Другитѣ заплати ги остава сѣщитѣ.

Н. Мановъ: Г-да представители! Върху нуждата да сѣществува туй три-класно Кюстендилско училище говори се много, и мене ми се чини, както г-нъ Грънчаровъ, тѣй и всички, които говориха, обясниха убѣдително, нуждата за сѣществуванието му. Отъ друга страна, ще моля да се предвидятъ и два специални педагогически классове, които ще донесатъ голѣма полза. Всичко това като се извърши, мисля, не трѣба да се бавимъ върху този въпросъ, а трѣба изведнѣжъ да приемемъ да остане това 3-кл. училище, съ прибавка, да вотираме сума, която да удовлетвори, отъ 1-ий Септемврий до края на Декемврий идущата 1885 год. нуждата за тѣзи два специални педагогически курса. Мисля, че нѣма вече нужда да продължаваме.

Грънчаровъ: Мисля, че нѣма нужда да се говори и нѣма друго, освѣнъ да направя слѣдующето предложение, което е почти сѣщото, което направи г-нъ Мановъ. Като се приеме да си остане три-класното училище въ Кюстендилъ, предлагамъ да се отпусне

суммата, както се отпусна за Шуменското училище, за двата специални педагогически классове, а именно 20.000 лева да се отпуснатъ и правителството ще похарчи толко, колкото сѣ нужни.

М-ръ Каравеловъ: За 20.000 лева, нѣма нужда. На единъ класъ съ единъ учителъ, като вземемъ второ-степененъ учителъ, то около 10.000 лева и тѣ сѣ достаточни.

Марко Велевъ: Тукъ, г-да, виждамъ че се предвижда възнаграждение за лѣкаръ. Нѣма ли за тѣзи лѣкари особенъ законъ? Мисля, че въ М-ството на Вѣтрѣш. Дѣла иматъ особена заплата, а това тукъ възнаграждение имало ли е напредъ? Питамъ г-на М-ра да ми отговори. Защо да иматъ още и особена заплата.

М-ръ Каравеловъ: Унасъ, г-да, имаме училища и отъ вънъ, както н. пр. занаятчийското училище; така щото доктора не е обязанъ да отиде даромъ отъ тукъ до тамъ, защото трѣба да ездѣ. Послѣ нѣма доктори въ сѣщитѣ мѣста. Ако е отъ сѣщото мѣсто градски или окръженъ, той лѣкува даромъ. Общавамъ, че които сѣ отъ сѣщото мѣсто, нѣма да имъ се дава нищо. Ако сѣ отъ вънъ, трѣба да ездѣтъ и трѣба да имъ се даде нѣщо. Въ Образцовия чифликъ н. пр. когато трѣба да иде единъ докторъ, трѣба да похарчи минимумъ 10 лева.

Д-ръ Вачевъ: Исканъ да добавя къмъ доклада още нѣщо, което може би по погрѣшка пропуснахъ г-нъ Ташикмановъ. Второстепенни учители сѣ истеркнати и добавени двама третостепенни, третостепеннитѣ ставатъ 4-ма четверо степенни учители и комисията прие за тѣхъ заплатата, както е предвидена въ бюджетно-проекта. Това искахъ да добавя. Колкото за сѣществуването трикласно училище въ Кюстендилъ, нѣма да говоря, тѣй като вѣрвамъ, че трѣба да сѣществува, като е на граница и трѣба да се поддържа както го изисква нуждата. За предложението: да се притуратъ два специални курса, нѣмамъ нищо противъ, но ми се струва, като предложение не зная до колко ще може да се рѣши на този редъ и билъ бихъ на мнѣние да го рѣшимъ по послѣ, отъ колкото сега веднага, тѣй като отхвърлихме по напредъ сѣщото предложение да гласуваме на редъ, на който редъ бѣше поставила самата комисия. Предложенията, като предложения, предвидени въ нашия правилникъ, трѣба да се рѣшаватъ на врѣмето си. Сега да минемъ бюджета, и такива предложения, които ще се правятъ и още нѣкои за отпущане особени кредити да станѣтъ отново като добавление къмъ бюджета.

Доклад. Ташикмановъ: Преди да земе г-нъ Д-ръ Вачевъ думата, бѣхъ поискалъ азъ думата, но не забѣлжихъ г-нъ Председателъ; именно щѣхъ да кажа, че пропуснахъ това: вмѣсто двама второстепенни и двама третостепенни учители, комисията прие да бѣдѣтъ четирима третостепенни. Колкото за опредѣление сега въ бюджета суммата, която е нужна, ако Народното Събрание намира за добръ да одобри, че суммата, която предлага г-нъ Министръ, защото тя е достаточна; истина, че по напредъ Народното Събрание реши да отпусне за другото училище въ Шуменъ 20.000 лева, но това е за цѣла година, а пакъ 10.000 лева ще могатъ да служатъ достатъчно за $\frac{1}{2}$ год.

Никифоровъ: Върху сѣществуванието на Кюстендилското три-класно училище и за напредъ, вѣрвамъ, че г-да представителитѣ, се съгласяватъ, че трѣба да остане и нѣма да говоря върху него. Ще кажа само за суммата нужна за поддържане на двата специални классове. Говори се за 20.000 лева, но не се взе предъ видъ, че ще се отворятъ отъ 1-ий Септемврий и ще

траятъ 4 мѣсеци само. Вѣрвамъ, че 5.000 лева е достатъчно. За това предлагамъ да се вотира само за 5.000 лева.

М-ръ Каравеловъ: Достатъчно е.

Марко Велевъ: Зехъ думата за тия 400 лева за възна-граждение на лѣкаритѣ, за това, че зная, че сме вотирали въ бюджета минжлата година да се предвиди да съществува въ всѣка околия по единъ лѣкаръ. Хубаво разясни г-нъ М-стръ, че кждѣто нѣма доктори, да се заплаща, а кждѣто има, да не се плаща.

Грънчаровъ: Ставамъ да възразя на г-на д-ра Вачева. Той каза, както е поставенъ въпроса за специалния классъ при една отъ гимназиитѣ Софийската или Ломската, по койго классъ ще се приготвяватъ учители за три-класснитѣ училища, като остане за послѣ, трѣбало и моето предложение относително двѣ-годишния курсъ въ Кюстендилското три-классно училище да се остави за послѣ. Ако се остави мнѣнието на комисията за по-подиръ, не бѣше на мѣсто, защото ако бѣше рѣшено за въ Ломската гимназия, тамъ трѣбаше да стане, или при бюджета за Софийската. Не се направи това, за туй остана за по-послѣ. Тукъ му е мѣстото, г-да, защото се разисква за расхода на това училище. Незная кждѣ ще е на друго мѣсто по-удобно да се говори. За това настоявамъ на моето предложение, съ което се съгласи и правителството и предлагамъ щото да се даде на гласуване моето предложение и права предложение да се прекратятъ дебатитѣ. Колкото за суммата, колкото е нужно, толкова ще похарчи правителството. Тукъ не може да похарчи нито по-вече, нито по-малко.

Предсѣдателъ: Има предложение за прекращение дебатитѣ. Който не приема това предложение, да си дигне ржката. (Никой не дига). Най-напредъ ще се вотира суммата три-классното Кюстендилско училище и слѣдъ това ще дойде предложението на г-на Грънчарова.

Н. Влаевъ: Тѣй като кредита, предвиденъ въ бюджетопроекта трѣба да се гласува, а г-нъ Грънчаровъ прави предложение за педагогически курсове, то трѣба да стане особено предложение и да се постави на дневенъ редъ.

Н. Мановъ: За да оборя това, като не основателно, което подигна г-нъ Влаевъ и което искаха г-нъ д-ръ Вачевъ, ще обърнѣ вниманието на г-да представителитѣ върху оноа, което направихме ние при Шумненското училище. Вие знаете, че при Шумненското училище прибавихме такива два класса; значи приехме,

че тамъ му е реда. Защо да не приемемъ и за тукъ? Ще каже, че както г-нъ Влаевъ, тѣй и г-нъ Вачевъ, излизатъ противъ оноа, което приеха по-горѣ. Това достатъчно обяснява, че тукъ му е времето да се рѣши въпроса.

Предсѣдателъ: Казахъ, че ще се вотира предвидената сумма за Кюстендилското триклассно училище, както предлага комисията. Който не приема предвидената сумма за Кюстендилското триклассно училище, да си дигне ржката. (Никой не дига). Приема се. — Слѣдъ това иде предложението на г-на Грънчарова: да се отворятъ два специални педагогически курсове при това училище, за които предлага да се отпусне една сумма отъ 10,000 лева. Който не приема това предложение, да си дигне ржката. (Вишегласие). Значи, пада.

Н. Мановъ: Да се преброятъ гласовѣтѣ.

Предсѣдателъ: Понеже има гласове недоволни, ще дамъ на вотиране и наопаки. Който не приема това предложение, да стане на крака.

Квесторъ Конкилевъ: Има вишегласие.

Н. Мановъ: Не е вишегласие. Г-нъ квестора трѣба да си отваря очитѣ, когато констатира вишегласието.

Мирски: Както разбрахъ, предложението за 10,000 лева падна. Сега да се вотира второто за 5,000.

Предсѣдателъ: Г. Мирски иска да каже, че само за суммата е паднало предложението. Който не желае да се вотира и второто предложение, да си дигне ржката. (Меншество). Ще се вотира второто предложение за 5,000 лева. Който не приема да се отпуснѣтъ 5,000 лева за тѣзи два специални класса при Кюстендилското триклассно училище, да си дигне ржката. (Никой не дига). Значи, приема се.

Предсѣдателъ: Г-нъ Цанко Ниновъ!

Цанко Ниновъ: Нѣма болшинство на г-да представителитѣ.

Предсѣдателъ: Аслѣ врѣмето се свърши. Моля, кога желае Нар. Събрание да има засѣдание? (Гласове: утрѣ!) Който не желае утрѣ да има засѣдание, да си дигне ржката. (Никой не дига).

На дневний редъ ще бѣде продължение бюджета.

Засѣданието се затвара.

(Край на 6 часа).

Предсѣдателъ: С. Стамболовъ.

Подпредсѣдатели: { **Н. Сукнаровъ.**
Тр. Пановъ.

Секретари: {

И. Лукановъ.
А. Ташикмановъ.
Д. Мишевъ.
Н. Живковъ.
Т. Кърджиевъ.
Ф. Симидовъ.
И. Славейковъ.
Д-ръ Д. Вачовъ.
З. Градинаровъ.
И. Касабовъ.